

I. Departementets bemerkninger

1 Innledning

Eksingevassdraget renner ut i Eidsfjorden i Vaksdal kommune. Øvre deler av vassdraget, nær 40 prosent av opprinnelig nedbørfelt, er tidligere overført til Evanger kraftverk og Modalen kraftverk.

BKK Produksjon AS (omtales her som BKK) er landets femte største kraftprodusent med en årlig produksjon på 6,7 TWh. Selskapet er et heleid datterselskap av Bergenshalvøens Kommunale Kraftselskap AS. Evanger kraftverk er Norges tiende største kraftverk med en årlig produksjon på om lag 1,3 TWh. Kraftverket har inntaksmagasin i Askjelldalsvatnet øverst i Eksingedalsvassdraget (også kalt Ekso) og utløp i Evangervatnet. I nedre del av Eksovassdraget ligger Myster kraftverk som også eies og drives av BKK. Dette kraftverket ble ferdig i 1987 med inntaksmagasin i Nesevatn og en årlig middelproduksjon på 307 GWh.

BKK har søkt om tillatelse til å bygge Beinhelleren pumpe med overføringer til Evanger kraftverk. Tiltaket er et O/U-prosjekt for å kunne utnytte Evanger kraftverk med tilhørende reguleringsanlegg på en bedre måte. Beinhellerenområdet ligger i Norddalen, en sidedal til Eksingedalen, rett sør for inntaksmagasinet Askjelldalsvatnet. Fem alternativer ble konsekvensutredet for dette prosjektet, men av disse er det fremmet søknad om to alternativer, E og D, i prioritert rekkefølge. Alternativ D gjelder kun overføringer og ikke bygging av pumpe.

2 Nærmere om de omsøkte tiltakene

Hovedalternativ E omfatter bygging av Beinhelleren pumpe, som vil pumpe vann fra Beinhellervatnet og opp til driftstunnelen som går mellom Askjelldalsvatnet og Evanger kraftverk, samt en overføring fra Kvanndalselvi til Beinhellervatnet og overføring av en bekk i Urdadalen til Kvanndalsvatnet og inn på eksisterende driftstunnel til Evanger kraftverk. Etter høring av søknaden, som fikk svært negativ mottakelse, meldte BKK planendringer til alternativ E med bl.a. alternativ kraftledningsfremføring, nedskalering av pumpe og pumpehus, mindre kanalisering i terrenget og en drift tilpasset lav vannføring i Ekso. Inntaket til Beinhelleren pumpestasjon var planlagt å være en inntakskanal, men i revidert planutkast er det skissert en mulig løsning med rør som vil kunne bedre det visuelle uttrykket. Overføringen av Kvanndalselvi innebærer bygging av et bekkeinntak (kote 730) og en om lag 770 m lang tunnel mot Beinhellervatnet og videre en 80 m lang kanal fra tunnelmunningen til vatnet. Overføringen fra Urdadalen innebærer bygging av et bekkeinntak (kote 860) og en 400 m lang tunnel mot Kvanndalsvatnet. Det var opprinnelig planlagt en kanal ned til Kvanndalsvatnet, men i revidert planutkast er kanalen tatt ut fordi man antar at vannet vil kunne følge naturlig løp fra tunnelmunningen. De to Beinhellervatna skal sammen danne ett magasin med en reguleringshøyde på 1,5 m. I utløpet av Nedre Beinhellervatn skal dagens terskel erstattes med en om lag 25 m lang og 3 m høy overløpsdam. Pumpestasjonen er i revidert planutkast nedjustert i størrelse, dvs. 20 m lang, 15 m bred og 7,5 m høy målt fra HRV. Det er nå planlagt to pumper, hver med installert effekt på opptil 1,75 MW og en maksimal slukeevne på 2,9 m³/s samlet.

Alternativ D omfatter ingen bygging av pumpe, men kun to overføringer av mindre nedbørfelt – samme bekken i Urdadalen til Kvanndalsvatnet og et bekkeinntak nord for Heimste Kvanndalsvatn (kote 840), som føres inn på eksisterende driftstunnel.

Produksjonsøkningen i Evanger kraftverk er beregnet til henholdsvis 41,7 GWh og 6,9 GWh for de to alternativene.

Eksisterende inntak i Beinhellerbekken og Blyfjellsbekken ble tatt inn på driftstunnelen til Evanger kraftverk i 1972-73, uten at de inngikk i konsesjonen for Evanger kraftverk. Det er søkt om å bringe forholdet i orden ved at inntakene tas inn og reguleres av det samlede manøvreringsreglementet for Eksingevassdraget m.fl.

Strømtilførsel til Beinhelleren pumpe var planlagt som en ny 22 kV-ledning via Askjelldalen pumpekraftverk, men denne nettløsningen var ikke lenger aktuell etter at søknaden om Askjelldalen pumpekraftverk ble trukket. I revidert planutkast er ny løsning planlagt via 22 V-nettet i Eksingedalen. Det går i dag en grusvei fra Trefall, forbi Beinhelleren og inn til Askjelldalsvatnet. Ledningen må oppgraderes fra Trefall til Beinhelleren, og det må bygges en ny avgreining på om lag 1,2 km langs eksisterende vei inn til pumpehuset.

Beinhelleren pumpe er ett av tre O/U-prosjekter til Evanger kraftverk som BKK søkte konsesjon for. Det ene er overføring av Tverrelvi og Muggåselvi i Vossovassdraget, samt utnytting av restvannføringen ved bygging av Tverrelvi og Muggåselvi kraftverker. Det har vært nødvendig å se prosjektene i sammenheng når det gjelder mulige sumvirkninger og samlet belastning i et større influensområde. Konsesjon til disse tiltakene er gitt ved egen kongelig resolusjon i dag. Det tredje prosjektet, overføring av Horgaset m.fl. i Teigdalsvassdraget, ble trukket fra videre saksbehandling etter at NVE avga negativ innstilling til den søknaden. Av disse tre prosjektene var Horgaset-overføringen vurdert å kunne få de største negative effekter for Vossolaksen.

3 NVEs innstilling

Eksingevassdraget er i dag sterkt preget av tidligere kraftutbygging og overføringer. Prosjektet Beinhelleren pumpe vil innebære ytterligere redusert vannføring i vassdraget. Det gjøres i dag tiltak for å redusere tilgroingen som stedvis er blitt et problem, og på anadrom strekning har det vært nødvendig med flere ulike tiltak for at laks og sjørret skal kunne reproducere og overleve. Samtlige høringsinstanser som har kommet med merknader, herunder vertskommunen Vaksdal, er negative til det omsøkte prosjektet. Fylkesmannen i Hordaland har fremmet innsigelse til begge de omsøkte alternativene.

NVE finner etter en helhetsvurdering at fordelene og nytten av det omsøkte alternativ E (Beinhelleren pumpe) er mindre enn skadene og ulempene for allmenne og private interesser. NVE anbefaler ikke at BKK får tillatelse til en utbygging etter dette alternativet.

NVE mener imidlertid at omsøkte alternativ D vil ha betydelig mindre konsekvenser. Med tanke på verdien av regulerbar kraft, anbefaler NVE at BKK får tillatelse etter

vassdragsreguleringsloven til overføringer av bekk i Urdadalen og innløpsbekk til Heimsta Kvanndalsvatn, begge til bruk for kraftproduksjon i Evanger kraftverk.

4 Vurderingsgrunnlaget

I departementets vurdering av om konsesjon skal gis etter vassdrags- og energilovgivningen, må fordelene og ulempene ved det omsøkte tiltaket veies opp mot hverandre. Skader og ulemper for både allmenne og private interesser skal hensyntas.

Bevaring av naturmangfoldet inngår i skjønnsutøvingen ved saksbehandlingen etter vassdrags- og energilovgivningen. Det innebærer at miljøkonsekvensene ved bygging av Beinhelleren pumpe og bekkeinntakene/overføringene til Evanger kraftverk med tilhørende nettilknytning må vurderes i et helhetlig og langsiktig perspektiv, der de samfunnsmessige fordelene avveies mot ulempene, herunder i form av forringelse eller tap av naturmangfold.

Bestemmelsen i naturmangfoldloven § 7 og prinsippene i samme lov §§ 8-12 legges til grunn som retningslinjer for vedtak etter vassdragslovgivningen. Det vises i den sammenheng til forvaltningsmålene om naturtyper, økosystemer og arter i naturmangfoldloven §§ 4 og 5. Disse forvaltningsmålene blir iaktatt ved departementets behandling etter vassdragslovgivningen.

Konsesjon til kraftledningen er avhengig av konsesjon til bygging av kraftverket. Vedtak fattes samtidig for begge søknadene. Departementet vil i det følgende vurdere søknadene og gi en samlet vurdering og konklusjon for hele prosjektet.

Departementets vurdering og tilråding bygger på følgende kunnskapsgrunnlag:

- NVEs innstilling av 30. oktober 2017
- Søknaden av 29. mai 2013 med tilhørende konsekvensutredning (KU)
- egne fagrapporter om hydrologi, vanntemperatur, isforhold, erosjon m.m, landskap, kulturminner og –miljø, terrestrisk naturmiljø og naturmangfold, fisk og ferskvannsbiologi, samfunnsmessige virkninger og friluftsliv, reiseliv og INON
- høringsuttalelser til NVEs innstilling og senere innkomne innspill
- BKKs selv pålagte tilleggsutredninger; Ekso som resipient, Laks og sjøaure i Ekso og samlet virkning, Ekso og kalking, Tilgroing av Ekso
- OEDs befaring 22. november 2017, innspill presentert i den sammenheng og alle etterfølgende innspill mottatt i anledning saken.

Departementet finner at tiltaket er godt nok opplyst ved gjennomførte utredninger og høringer til at vedtak kan fattes. Departementet viser til at materialet antas å gi den kunnskap som kreves om landskapet, utbredelse av naturtyper, den økologiske tilstanden i området og arters bestandssituasjon. Også virkningene av utbyggingen er beskrevet på tilstrekkelig vis.

5 Departementets vurdering av tiltakets virkninger

5.1 Samfunnsmessige virkninger

I revidert planutkast er produksjonsestimatet 41,7 GWh for alternativ E, inkludert beregnet produksjonstap på 3,3 GWh på grunn av minstevannføringsslipp. For alternativ D er årlig kraftproduksjon beregnet til 6,9 GWh med et minstevannføringsslipp som tilsvarer 0,7 GWh produksjonstap.

Utbyggingskostnadene for alternativ E er estimert til 134 mill. kr, som gir en utbyggingspris på 3,2 kr pr kWh (2014-priser). NVE har gjort en kontroll av kostnaden og funnet denne noe lavere enn søker. NVE har beregnet en spesifikk utbyggingspris på 3,47 kr/kWh indeksregulert med prisnivå pr. 1.1.2017. Utbyggingskostnadene for alternativ D er i søknaden estimert til 24,3 mill. kr med en utbyggingspris på 3,5 kr pr kWh, basert på priser fra 2012. NVE har beregnet utbyggingsprisen til 3,94 kr/kWh indeksregulert med prisnivå pr. 1.1.2017. Begge de to omsøkte utbyggingsalternativene har positiv nåverdi. Alternativ E har klart den høyest nåverdien av de to omsøkte alternativene.

Utbyggingskostnadene er basert på anslag. Hvor store de faktiske utbyggingskostnadene vil bli, vil først være kjent etter at detaljplan og anbudskonkurranse er holdt. Det vil da være opp til søker å avgjøre om prosjektet totalt sett vil være bedriftsøkonomisk lønnsomt.

Det er beregnet potensial for lokalt næringsliv i størrelsesorden 18 mill. kr. og sysselsetting på 10 årsverk fordelt på byggetid på 2 år for alternativ E. For alternativ D er kun beregnet 1 mill. kr. og 0,6 årsverk for det lokale næringslivet. I driftsfasen kan det ikke forventes verken tilsetninger eller større kontrakter lokalt, men driften vil kreve noe tilsyn og enklere vedlikehold.

Vaksdal kommune har ikke anledning til å ta imot mer konsesjonskraft enn det de gjør i dag, men kommunen vil få direkte inntekter fra naturressursskatt, eiendomsskatt, konsesjonsavgifter og potensielt utbytte fra sin eierandel i BKK. Vaksdal kommune er likevel negativ til prosjektet. Voss kommune vil få inntekter fra både konsesjonsavgifter og konsesjonskraft.

Nåverdiberegningene inngår i den videre vurderingen av prosjektets samlede fordeler og ulemper. I konsesjonsvurderingen vil departementet vurdere miljøvirkningene av tiltaket nærmere, og ta stilling til om tiltaket samlet sett vurderes som samfunnsøkonomisk lønnsomt.

5.2 Hydrologi/isforhold

Alternativ E - Beinhelleren pumpe

Overføringene vil få konsekvenser for vannføringsforholdene på elvestrekningene fra bekkeinntakene og utløpet av Beinhellervatnet og ned til Eksos utløp i Eidsfjorden. Det er foreslått minstevannføringsslipp fra Beinhellervatnet til Norddalselva tilsvarende alminnelig lavvannføring hele året. Fra inntaket i Kvanndalselvi foreslås slipp på 40 l/s i sommerperioden og 20 l/s resten av året. Fra inntaket i Urdadalen skal det slippes tilsvarende 5-persentilen hele året. Ved Trefallstølen i Urdadalen vil restvannføringen være om lag 46 prosent av dagens middelvannføring. Videre nedover Ekso vil lokale sidebekker sørge for jevnt tilsig av vann. Rett nedstrøms samløpet med Norddalselva vil midlere restvannføring være nær 70 prosent og ved utløpet i Eidsfjorden vil over 94 prosent av dagens vannføring være tilbake i vassdraget.

Beinhelleren pumpe vil hovedsakelig kjøre på tilsig. Det forventes derfor ingen nevneverdige endringer av dagens kjøremønster for Evanger kraftverk som følge av de omsøkte tiltakene. BKK har utredet mer konkret hvordan Beinhelleren pumpe skal driftes i tørre perioder. Det opplyses at pumpen skal driftes på samme måte som man i dag drifter Myster kraftverk. Målet er å fordele magasinreserven best mulig i de tørre periodene. Myster kraftverk har pålegg om slipp av minstevannføring hele året til anadrom strekning. Som et avbøtende tiltak mener BKK at de kan drifte Beinhelleren pumpe slik at antall dager med reduksjon i minstevannføring ikke skal øke sammenlignet med dagens situasjon.

Alternativ D – overføring av bekker i Kvanndalen og Urdadalen

Overføringene vil få konsekvenser for vannføringsforholdene på elvestrekningene fra bekkeinntakene og ned til Eksos utløp i Eidsfjorden. Fra inntaket i Urdadalen skal slippes minstevannføring tilsvarende 5-persentilen hele året. Fra inntaket ved Heimste Kvanndalsvatnet skal det slippes 2 ganger 5-persentilen. Midlere restvannføring i Kvanndalselvi før samløp med Norddalselva vil være om lag 82 prosent - til sammenligning vil midlere restvannføring være under 12 prosent etter alternativ E på samme sted. Ved utløpet av Ekso i Eidsfjorden vil restvannføringen være nærmest helt ubetydelig mindre enn dagens vannføring.

Begge alternativer

Mange høringsinstanser er skeptiske til ytterligere fraføring av vann fra Ekso av hensyn til anadrom fisk, tilgroing, forsuring, resipientkapasitet, drikkevann, selvgjerdeeffekt, båttransport og naturopplevelser. Flere mener at mindre flomoverløp over Nesedammen og at det kan bli flere dager med et tilsig som er mindre enn dagens krav til minstevannføring på anadrom strekning, vil kunne bidra til en ytterligere negativ utvikling for laks og ørret på denne strekningen. Forsuringsproblemene kan også forsterkes. Tilgroingen i Ekso mellom Trefallsvatnet og Nesedammen er et tiltagende problem som det allerede gjøres avbøtende tiltak mot i dagens situasjon.

Kommunen mener den foreslåtte minstevannføringen fra bekkeinntaket i Urdadalen er for liten til å hindre en kraftig forringelse av stølsområdet og turområdet som har merket løype rundt Trefallstølen. Det samme gjelder foreslått minstevannføring i Kvanndalsvassdraget. Middelvannføringen er redusert med 80 prosent i de øvre deler, nær 50 prosent ved inntaket til Myster kraftverk og litt over 40 prosent ved utløpet i Eidsfjorden *før* en eventuell ytterligere fraføring av vann fra vassdraget. NVE mener at de hydrologiske forholdene i Eksingedalsvassdraget er svært viktige for konsesjonsspørsmålet. Departementet er enig i det.

På tross av slipp av minstevannføring har oppvekstarealet for fisk blitt redusert på anadrom strekning. NVE mener at det neppe vil bedre forholdene å fraføre ytterligere vann fra anadrom strekning, men det er vanskelig å si i hvor stor grad forholdene kan forverres. NVE mener en utbygging etter alternativ D kan forsvares når det gjelder mulig negative effekter på anadrom strekning, men antar at alternativ E vil kunne medføre endringer i hydrologien som vil gi dårligere forhold enn dagens situasjon på anadrom strekning.

Både alternativ E og D er vurdert å gi ubetydelig konsekvens for tema vanntemperatur, isforhold og lokalklima. NVE påpeker at det vil kunne oppstå noen lokale negative effekter om vinteren for turgåere ved Beinhelleren, men mener at endringene har liten betydning for konsesjonsspørsmålet.

Som en følge av overføringen fra feltene øverst i Eksingedalen, vil vannføringen ut i Evangervatnet og til Bolstadelva øke noe. Overføringene vil kunne gi en økning i middelvannføring på henholdsvis 1,2 og 0,18 prosent.

5.3 Landskap

Høyereliggende deler av influensområdet faller innenfor kategorien "låg fjellet i Sør-Norge". Fjellene dominerer regionen. Fjellet er hovedsakelig bart, eller har et tynt løsmassedekke. Vassdragene i området er stort sett korte og bratte med hyppig forekomst av fosser og stryk.

Landskapet ved Beinhelleren er rolig og åpent og fremstår som frodig til tross for lite vegetasjon utover gress. Beinhellervatnet og Beinhelleren som et landemerke sammen med et velholdt stølsmiljø, bidrar til et sammensatt landskapsbilde. De tekniske inngrepene i området er til dels godt tilpasset landskapet og Beinhellerenområdet har relativt stor tåleevne for inngrep. Reguleringssonen med vannstand ned mot LRV kan oppfattes som et negativt element.

Delområdet Kvanndalen og Urdadalen har et indre fjellpreg, men når man kommer høyt nok opp, er det utsyn utover store deler av fjellheimen. Landskapsopplevelsen er variert og med unntak av det regulerte Kvanndalsvatnet, er området lite preget av tekniske inngrep. I KU er konsekvensene av en utbygging samlet sett vurdert til "liten negativ" for alternativ E og "ubetydelig til liten negativ" for alternativ D forutsatt avbøtende tiltak som minstevannføring og landskapstilpasning.

Området er i dag sterkt berørt av tidligere reguleringer og inngrep i forbindelse med Evangerutbyggingen, og de omsøkte tiltakene vil ikke føre til ytterligere oppsplitting av store sammenhengende naturområder med urørt preg, selv om de lokalt vil kunne virke forstyrrende på opplevelsen av urørthet.

Vaksdal kommune mener de nye inngrepene vil virke negativt på opplevelsen av landskapet for friluftslivet i området, og *Fylkesmannen* mener de negative konsekvensene for landskap og friluftsliv er undervurdert i KU. NVE mener det vil være betydelig mindre konflikter når det gjelder landskap og landskapsopplevelser med en utbygging etter alternativ D sammenlignet alternativ E, men mener at konsekvensen for landskap ikke er avgjørende for konsesjonsspørsmålet for noen av alternativene. Departementet er enig i NVEs vurdering.

5.4 Naturmiljø og biologisk mangfold

Naturtyper

Før feltkartlegging i forbindelse med KU, var tre naturtyper innenfor influensområdet kjent - kalkrike områder i fjellet under Beinhellerberget, berg og rasmark ved Storhaug nord og bjørkeskog med høgstauder vest for Trefallsvatnet. Under konsekvensutredningsarbeidet ble det registrert noen flere naturtypelokaliteter; naturbeitemark på Trefallstølen og på Brakestadstølen og bekkekløft og bergvegg i hoveddalføret langs Ekso mellom Fosse og Lavik. I øvre og nedre del av bekkekløften er det avgrenset to fossesprøytoner, den øvre med A- verdi.

Det er kun naturtypen bekkekløft med fossesprøytoner som vil bli påvirket av anleggsarbeid eller endring i vannstand eller vannføring. Bekkekløften er allerede berørt ved tidligere overføringer til Evanger kraftverk. En ytterligere overføring i forbindelse med Beinhelleren pumpe vil trolig få liten effekt på vegetasjonen som allerede er tilpasset redusert vannføring.

NVE mener at hensyn til naturtyper ikke er avgjørende for konsesjonsspørsmålet. Departementet er enig i denne vurderingen.

Karplanter, moser og lav

I høyereliggende områder er det vanlige vegetasjonstyper og arter. I området rundt stølene finnes det kulturbetinget engvegetasjon. Nedover i dalførene er det registrert flere kalkkrevende arter på bergvegger. Alm (NT) er registrert ved Trefallstranda. Verdien av karplanter, moser og lav er samlet vurdert til "middels" i tiltaksområdet, men begge utbyggingsalternativer er vurdert å få "liten negativ" konsekvens for floraen. Fuktighetskrevende arter av moser og lav kan på sikt få litt dårligere vilkår i bekkekløften og fossesprøytnsonene. Det er ikke registrert truede eller sårbare arter i vegetasjonen som vil bli negativt berørt. Departementet finner ikke at vegetasjon i form av karplanter, moser og lav har betydning for konsesjonsspørsmålet.

Tilgroing med vannvegetasjon i Ekso

Det er et problem med tilgroing med vannvegetasjon – typisk krypsiv og flotgras i Ekso. I øvre deler av Ekso ligger de tre innsjøene Trefallsvatnet (499 moh.), Nesheimsvatnet (438 moh.) og Bergovatnet (414 moh.). De to øvre innsjøene er grunne over store områder. Bergovatnet har brattere sider og et stort vannvolum, men grunnere parti mot utløpet. Alle innsjøene hadde opprinnelig store nedbørfelt med stor vannutskifting og særlig store vårflokker i forbindelse med snøsmelting. Etter utbygging med overføringene til Evanger kraftverk, er vannutskiftingen betydelig redusert. Forekomst og utbredelse av vannplanter i Eksoassdraget her vært undersøkt helt siden 1990-91, og allerede da var det stor vegetasjonsdekking og noe tilgroing i Laviklonane. Frem mot 2011 økte gjengroingen i deler av vassdraget ytterligere, bl.a. i innsjøene og grunne områder. Der hvor vannutskifting og vannstrømmingen er god og elva smal, er det ikke tilsvarende problemer. Den omfattende planteveksten i Laviklonane ble undersøkt i juli 2009, og besto da av store forekomster av flotgras (*Sparganium angustifolium*) og krypsiv (*Juncus bulbosus*), foruten betydelige forekomster av klovasshår (*Callitriche hamulata*). På bunnen var det stedvis også mye av kortskuddsplanten stivt brasmegrass (*Isoetes lacustris*) i tillegg til omfattende matter av hornormose (*Sphagnum auriculatum*) og duskelmose (*Fontinalis dalecarlica*). Tette tilvokste områder er til ulempe for fiske, båtliv og bading. Det visuelle inntrykket av vassdragene endres, og overflatematter med krypsiv oppfattes som et fremmedelement som reduserer opplevelsesverdien av vassdragsnaturen. De store forekomstene kan i tillegg begrense utbredelsen av andre planter og dyr i vassdragene, bl.a. der gyte- og oppvekstområder for fisk reduseres/ødelegges.

Flere parter har gjennom høringen av saken gitt uttrykk for bekymring for tilgroingssituasjonen. De mener faren for økende tilgroing vil være stor, og at mulige konsekvenser for økt tilgroing som følge av ytterligere fraføring av vann er for dårlig utredet. BKK fikk derfor laget en tilleggsutredning om tilgroing av Ekso, jf. rapport fra Rådgivende biologer av 2. mai 2014. I KU-utredningen som fulgte søknaden var hovedfokus på det opprinnelige hovedalternativet, alternativ A. I tilleggsutredningen har man spesifisert virkningene for Ekso av det reduserte, og omsøkte alternativ E.

Mulige virkninger av gjengroing vil i hovedsak være knyttet til endringer i sentrale vekstfremmende forhold slik som høye vannføringer, vanntemperatur, næringsinnhold og generell vannutskifting. En utbygging som omsøkt etter alternativ E, vil redusere middelvannføringen i Ekso med om lag 30 prosent ved Trefall og om lag 8 prosent ved

Nesevatnet før inntaket til Myster kraftverk. Større flommer i vassdraget vil hovedsakelig bli som nå. Vårflommene fra fjellområdene blir nå fylt i de høytliggende magasinene, og renner ikke til Ekso. De største flommene er på høsten i forbindelse med mye nedbør og snøsmelting. Tallet på dager med "høye" vannføringer til Ekso vil bli redusert fra om lag to til en uke årlig ovenfor Nesheimsvatnet, mens reduksjonene i vannføringene blir redusert nedover vassdraget ettersom restfeltet øker. Når det gjelder mulige temperaturendringer på de aktuelle gjengroingsområdene i vassdraget, viser simuleringer at temperaturendringene blir marginale selv med det mest omfattende utbyggingsalternativet, det opprinnelige alternativ A. Det er mye større variasjon i temperaturene mellom de ulike år, og det antas at klimaendringene vil få mye større konsekvens for vanntemperaturene enn den omsøkte reguleringen. Temperaturendringene vil bli store i sidevassdragene som skal overføres, men her er det ingen gjengroingsproblemer.

Det er blitt utført opprensningstiltak med klyping og fresing ved Flatekvål, Lavik, Bergovatnet og Trefallvatnet. Rådgivende biologer overvåker virkningene årlig. Endringene i vannføringene vil bli små sammenlignet med allerede gjennomførte overføringer. Ytterligere fraføring av vann vil ikke bedre forholdene, og problemene knyttet til fortsatt tilgroing i Trefallvatnet antas derfor å kunne bli større. I de andre innsjøene nedover vassdraget vil forskjellene bli marginale sammenlignet med i dag når det gjelder flommer, temperatur og vannføring generelt.

NVE vurderer tilgroingssituasjonen i Ekso som svært viktig for konsesjonsspørsmålet. Det er ingen tvil om at deler av vassdraget har store problemer med tilgroing av vannvegetasjon og gjengroing etter utført rensking går raskt. Det synes å være enighet om at mye av tilgroingen kan relateres til tidligere regulering og fraføring av vann i vassdraget. NVE mener ytterligere fraføring av vann vil kunne forsterke dagens problemer. En fraføring i den størrelsesorden en utbygging etter alternativ E vil utgjøre, vil kunne få for store negative konsekvenser for tilgroingssituasjonen til at dette kan anbefales. Departementet finner at tilgroingen med vannvegetasjon har stor betydning for konsesjonsspørsmålet.

Fisk og ferskvannsbiologi på ikke-anadrome strekninger

Beinhellervatnet og Norddalselva ned til samløp med Ekso har gode bestander av ørret. Det er ikke registrert noen rødlistede arter av dyreplankton og bunndyr, og det er heller ikke rødlistet ål eller elvemusling i denne delen av vassdraget. Med planlagt slipp av minstevannføring forventes det små negative konsekvenser for de ulike deler av vassdraget.

Tilgroingssituasjonen i Ekso trekkes imidlertid frem når det gjelder forholdet til fisk og fiske. Det er ikke gjort noen spesiell vurdering av tilgroingens betydning for ørretbestanden, og vannvegetasjon kan i enkelte tilfeller være positivt for fiskens habitat både som matfat (tilholdssted for bunndyr) og som skjul for ungfisk. Tette bestander av vannvegetasjon kan imidlertid også redusere kvaliteten på gyte- og oppveksthabitat og være til hinder for fiske. Når det gjelder tilgroing, mener NVE ulempene for fisk og fiske kan bli større enn eventuelle fordeler. Det er allerede behov for jevnlig opprensning i vassdraget og det er foreslått både overvåking og ytterligere avbøtende tiltak i søknaden. Departementet anser derfor konsekvenser for stasjonær ørret i vassdraget å være viktig for konsesjonsspørsmålet.

Fisk og ferskvannsbiologi på anadrome strekninger

Nedre deler av Ekso er naturlig lakseførende frem til Raudfossen, beliggende om lag 3,5 km opp i vassdraget. Etter at det ble bygget laksetrapp i Raudfossen, er det mulighet for vandring helt opp

til Høsefossen som ligger nesten 1 km lenger oppe. Det ble også bygget en fiskepassasje i Høsefossen, men denne har ikke fungert etter planen.

Ved overføringen av de øvre deler av Eksingedalsvassdraget og utbyggingen av Evanger kraftverk på 60-tallet, ble vannføringen redusert med over 40 prosent på anadrom strekning. Myster kraftverk utnytter i dag restvannføringen. Kraftverket har inntaket oppstrøms den anadrome strekningen, men har sitt utløp på anadrom strekning om lag 1,6 km fra Eidsfjorden. Fra inntaksdammen i Nesevatnet slippes minstevannføring hele året, og kjøringen av Myster kraftverk regulerer vannføringen på nedre del av den anadrome strekningen. Etter at kraftverket ble bygget har middelvannføringen ut av Nesevatnet blitt redusert fra 33 m³/s til 4,5 m³/s. En eventuell utbygging av Beinhelleren pumpe etter alternativ E vil trolig redusere middelvannføringen ned til om lag 4,2 m³/s.

I 2006 ble Ekso med i prosjektet «*Livet i Vassdragene (LIV)*». Prosjektet skulle bl.a. kartlegge fysisk-kjemiske forhold for å kunne peke ut faktorer som er bestemmende for fiskeproduksjonen og evaluere og videreutvikle tiltak for å styrke bestandene av anadrom fisk. Resultater ble rapportert i UNI-Miljø-Rapporter i 2011 og 2013. Fra resultatene opplyses at gytebestanden av og til har oppfylt et antatt gytebestandsmål for villaks, men at den i flere år har vært for lav. I tillegg er det store innslaget av rømt oppdrettslaks en alvorlig trussel mot laksestammen i Ekso. For sjøauren vurderes antallet i gytefisktellingene å sikre en fullverdig rekruttering til bestanden. Av tiltak som er gjennomført er pålagt minstevannføring fra Nesevatnet, kalking, fisketrapp, kultivering, uttak av oppdrettslaks m.m. Mysterutbyggingen forsterket forsøringsproblemene for laksen. Disse problemene er i dag avbøtt gjennom kalkingen og kultiveringen i vassdraget.

Den nederste lakseførende strekningen av Eksingedalsvassdraget har betydelige gyte- og oppvekstområder for laks og sjøaure, og har stor verdi med hensyn til akvatisk biologisk mangfold. Anleggsfasen ved en utbygging av Beinhelleren pumpe antas ikke å berøre den anadrome strekningen. I driftsfasen vil varigheten av perioden med særlig lave vannføringer vinterstid normalt bli lenger i et gjennomsnittlig år, men BKK mener at anlegget kan driftes på en slik måte at man unngår økning i antall dager med særlig lav vannføring. En utbygging etter alternativ D vurderes å få ubetydelig konsekvens på anadrom strekning.

Gjennom høringen av søknaden er det kommet inn flere innspill når det gjelder anadrom fisk. Vaksdal kommune frarår utbygging fordi de mener tidligere kraftutbygginger allerede truer laksebestanden i elva i dag. Fylkesmannen er av samme oppfatning, og trekker frem tørre og kalde perioder med dagens minstevannføring, mindre produksjonsareal, fare for innfrysing og tørrlegging av gyteområder og stranding av ungfisk. Ekso Elveeigarlag ser en positiv utvikling av villaks i vassdraget de siste årene som følge av en rekke tiltak, og mener utviklingen vil kunne påvirkes negativt dersom elva fraføres mer vann.

Det ble laget en tilleggsutredning - «*Laks og aure i Ekso og samlet vurdering*» utført av Rådgivende Biologer (mai 2014) der man skulle spesifisere virkningene for anadrom fisk i Ekso med utgangspunkt i de nye hydrologiske vurderingene. Hovedfokus var å vurdere om den omsøkte utbyggingen ville medføre at de samlede negative virkningene ble uakseptable for anadrom fisk. Det er ifølge tilleggsutredningen ventet at en utbygging av Beinhelleren pumpe kun vil kunne få en «liten negativ» virkning og konsekvens for de anadrome bestandene i Ekso.

NVE bemerker at selv om utredningene på anadrom fisk konkluderer med at utbygging etter alternativ E vil kunne få liten negativ virkning og konsekvens for anadrom fisk, er det likevel nok

til at Fylkesmannen har fremmet innsigelse mot prosjektet. Fylkesmannen mener konsekvensene for laksen må være avgjørende for konsesjonsspørsmålet. NVE viser til at Beinhelleren pumpe vil fraføre vann som vil redusere middelvannføringen ut av Nasedammen. Følgelig vil det bli noe mindre dynamikk på øvre del av anadrom strekning, reduserte flommer og lengre perioder med kun slipp av minstevannføring. Dette vil etter NVEs mening marginalisere forholdene for anadrom fisk ytterligere, selv om det ikke blir noen stor forverring av forholdene. NVE mener imidlertid at en utbygging etter alternativ D ikke vil få nevneverdig innvirkning på anadrom strekning i Ekso.

Departementet bemerker at forholdene i dette anadrome vassdraget er tydelig preget av tidligere overføringer og kraftutbygging. At laksebestanden ser ut for å ha bedret seg noe de siste årene og at det er åpnet for laksefiske, er resultat av ganske omfattende tiltak i form av bl.a. kultivering og kalking. Trolig vil ikke forholdene for laksen bli særlig forverret med en utbygging av Beinhelleren pumpe, men man bør være forsiktig med å tillate nye tiltak som vil kunne gjøre situasjonen dårligere når man allerede i dag er avhengig av mange ulike tiltak for å kunne ha levedyktige forhold i elva. Forholdene for anadrom fisk er derfor svært viktig for konsesjonsspørsmålet etter omsøkt alternativ E. Ettersom tiltaket vil medføre små konsekvenser, er ikke temaet i seg selv avgjørende for konsesjonsspørsmålet. Utredningene viser til at andre forhold, spesielt fiskeoppdrett med rømt oppdrettslaks og lakselus, utgjør større fare for anadrom fisk enn ytterligere kraftutbygging.

Villrein

Villreinen benytter seg av store arealer gjennom henholdsvis sin årssyklus og livssyklus. Enkelte arealer benyttes hele året, mens andre er henholdsvis sommer- eller vinterbeiter. De ulike habitatene utnyttes også forskjellig, det være seg som beiteareal eller som kalvingsområde. Voss kommune har utarbeidet en interkommunal kommunedelplan for Fjellheimen villreinområde for å sikre leveområdet og livsvilkårene for villreinen. Kommunedelplanen skal være styrende for den fremtidige forvaltningen av villreinstammen og for arealbruken i området. I planen uttales det at det ikke bør etableres nye kraftanlegg eller nye kraftlinjetraseer i villreinområdet.

Hele fjellområdet i tiltaks- og influensområdet til Beinhelleren pumpe inngår i Fjellheimen villreinområde og benyttes både som sommer- og vinterbeite. Området øst for Beinhelleren/Norddalen og nord for Gullbrå/Grøndalsvatnet er vinterbeiteområde. Et område nord for Kvanndalsvatnet og øst for Beinhellervatnet er viktig kalvingsområde, og grenser nesten ned mot planlagt bekkeinntak i Heimsta Kvanndalsvatnet (alternativ D). Det vil derfor foregå anleggsarbeid i nærheten av kalvingsområdet, men arbeidet er planlagt utført slik at den mest utsatte og sårbare perioden for kalvingen unngås. Etter avsluttet anleggsvirksomhet antas det at dyrene vil gjenoppta beite- og trekkbruken av områdene. For driftsfasen antas det å bli ubetydelig konsekvens for villreinen etter begge utbyggingsalternativer.

Vaksdal kommune mener at de negative konsekvensene for villreinen er undervurdert i søknaden siden tiltaket ligger i området med viktige trekkveier og kalvingsland. Villreinnemnda er generelt imot at det gis konsesjoner til nye prosjekter som kan skape ytterligere forstyrrelser for villreinen. Villreinnemnda mener at alternativ D er å foretrekke dersom det skal gis konsesjon, da dette på sikt antas å gi minste konsekvenser for villreinen.

Etter at den lange 22 kV-ledningen og kanaliseringen ned mot Kvanndalsvatnet er tatt ut av planene, vil de fysiske inngrepene i seg selv trolig ha liten innvirkning på reinens bruk av

området. Forstyrrelser og uro i anleggsfasen må kompenseres med avbøtende tiltak dersom det skal gis konsesjon. Arbeid må utføres etter snøsmelting slik at den mest utsatte og sårbare perioden for kalvingen tidlig på sommeren kan unngås. De fysiske inngrepene i seg selv antas å få forholdsvis liten innvirkning for villreinens bruk av området i driftsfasen. NVE mener at hensynet til villrein og samlet belastning veier tungt i konsesjonsspørsmålet for de omsøkte prosjektene, men vurderer (Beinhelleren) alternativ D å bidra minst av disse. Departementet slutter seg til NVEs vurdering. Departementet bemerker at Beinhelleren pumpe (alternativ E) vil medføre ny infrastruktur i villreinområdet i driftsperioden, men utbyggingen vil ikke bidra til å øke menneskelig ferdsel inn i villreinområdet på grunn av opprusting eller forlengelse av anleggsveier. At de mest konfliktfylte tiltakene i form av luftledning og kanalisering er tatt bort, gjør etter departementets mening at også at en utbygging etter dette alternativet kan være akseptabelt å realisere i et villreinområde. Departementet viser til at situasjonen for villreinen må ses utover virkninger ved en eventuell utbygging ved Beinhelleren, og at temaet villrein er viktig under vurderingen av samlet belastning for økosystemet i hele dette fjellområdet.

Fugl

Det finnes flere rovfugler i området – kongeørn, havørn, fjellvåk, hønsehauk (NT), spurvehauk, jaktfalk (NT), tårnfalk og dvergfalk. Hubro (EN) og kattugle forekommer og innsjøene langs Ekso har viktige hekke- og trekkasteområder for ender og andre våtmarksfugler. Det er registrert flere rødlistede fuglearter knyttet til innsjøene og vassdraget. Rovfugl og hønsefugl vil være de mest utsatte artene i anleggsperioden, men tiltaket vil få liten negativ virkning på fuglefaunaen i driftsfasen.

Når det gjelder hubro og mulig hekkelokalitet i Beinhelleren, viser BKK til at disse opplysningene er unntatt offentligheten, men at dette ikke vil komme i konflikt med utbygging etter alternativ E.

NVE mener det i første rekke er fossekallen som kan påvirkes negativt av fraføring av vann. I anleggsfasen kan enkelte rovfugler og hubro bli negativt påvirket av støy og uro, men i driftsfasen synes konfliktnivået å bli minimalt. Trolig vil avbøtende tiltak kunne oppveie det meste av de eventuelt negative konsekvensene for fugl.

5.5 Verneområder

De omsøkte prosjektene vil ikke berøre vernede vassdrag, men Nesheimvatnet naturreservat ligger i Eksingedalselva. Naturreservatet ligger om lag 1 mil nedstrøms Beinhellervatnet og vil kunne bli berørt ved en eventuell utbygging. Reservatet ble opprettet i desember 1995 med det formål å ta vare på viktig typelokalitet (høytliggende våtmarksområde) og hekkeområde for spesielt andefugl (stokkand, krikand og brunnakke - sistnevnte sjelden i regionen) og vadere (enkeltebekkasin, rødstilk og strandsnipe). Ingen av disse artene er rødlistet. Lokaliteten har også verdi som trekkområde. Det er stor avstand til nærmeste våtmark med tilsvarende kvaliteter.

Fylkesmannen mener tiltaket kan komme i konflikt med verneverdiene i Nesheimsvatnet naturreservat. I Fylkesmannens uttalelse av 15.1.2014 til søknaden, heter det:

«Nesheimsvatnet naturreservat ligger i eit våtmarksområde ved og i hovudelva Ekso om lag 10 km nedstraums Beinhellervatnet. Det blei oppretta i 1995. Føremålet med vernet er å frede eit høgtliggende typeområde, med god bestand av hekkande grasender.

Naturreservatet dekker eit areal på om lag 112 dekar, som blir påverka av endringar i vassføringa i Ekso. Vassføringa ved reservatet vil bli redusert med 23 prosent ved utbyggingsalternativ E og 3 prosent ved utbyggingsalternativ D. Lågare vassføring vil gi meir begroing i reservatet, både som følgje av mindre erosjon og grunna mindre kapasitet i resipienten til å ta unna næringssalt frå avrenning frå landbruk og busetnad.

I konsekvensutgreiinga går det fram at ein reknar med at gjengroinga vil kunne auke, men at vassføringa vil vere stor nok til at attraktive leveområde for våtmarksfugl kan oppretthaldast.»

Fylkesmannen mener at alternativ E, hvor dagens vannføring inn i Nesheimsvatnet vil bli redusert med 23 prosent, er i strid med verneformålet, og er også med som grunnlag for Fylkesmannens innsigelse.

«Diskusjonen om konflikten med naturreservatet og med Ekso som resipient er knytt til konsekvensane for fugl, karplanter, mosar og lav. Søkjar konkluderar med at det er liten til middels verdi og liten negativ konsekvens på desse områda for alternativa E og D. Søknaden nemner at Nesheimsvatnet naturreservat er spesielt viktig. Det er likevel ikkje gjort ei verdi- og konsekvensutgreiing av verneverdiane i reservatet. Det same gjeld for Ekso som resipient for avrenning frå landbruk og busetnad.

...

Etter verneforskrifta kan ein ikkje setje i verk tiltak som kan endre dei naturlege høve i naturreservatet. Tiltak som vil kunne endra miljøtilhøva inne i Nesheimsvatnet naturreservat skal handsamast etter naturmangfaldlova.

Fylkesmannen meiner det ikkje ligg føre nok opplysningar til å konkludere på dette punkt. Vi viser til naturmangfaldlova § 49, som omhandlar ” utanforliggende verksemd som kan føre til skade innafor eit verneområde”. Fylkesmannen skal som forvaltningsmyndigheit gjere denne vurderinga, og eventuelt avklare dette tilhøvet etter naturmangfaldlova. Dette spørsmålet må avklarast før det vert gjeve eventuell konsesjon, eller det må setjast vilkår om løyve etter naturmangfaldlova.»

For alternativ D er tilsvarende reduksjon i vannføring kun 3 prosent, og Fylkesmannens innsigelse omfatter ikke alternativ D på dette grunnlaget.

Hovedtilførselen av vann til Nesheimsvatnet er Ekso, men naturreservatet har sin hovedtilførsel via Hondalselven. Det er bygd en terskel om lag 800 m nedenfor grensen til naturreservatet for å opprettholde vannstanden i Nesheimsvatnet etter Evangeroverføringen. Nesheimsvatnet er preget av en stadig økende gjengroing som følge av tilsig fra jordbruksarealene rundt og liten gjennomstrømning i vannet. NVE mener at tilgroingen vil utvikle seg dersom man frafører mer vann fra Ekso. For noen fuglearter er det en fordel med vannvegetasjon, mens for andre arter blir habitatet ødelagt med for mye vegetasjon.

Fylkesmannen mener saken må behandles etter naturmangfoldloven § 49 (utenforliggende virksomhet som kan medføre skade inn i et verneområde):

«Kan virksomhet som trenger tillatelse etter annen lov, innvirke på verneverdiene i et verneområde, skal hensynet til disse verneverdiene tillegges vekt ved avgjørelsen av om tillatelse bør gis, og ved fastsetting av vilkår. (. . .)»

Departementet bemerker at saken ikke skal underlegges egen behandling etter naturmangfoldloven slik Fylkesmannen antas å mene, men hensynet til verneverdiene skal tillegges vekt ved avgjørelsen av om tillatelse skal gis etter vassdragslovgivningen. I følge verneforskriften av 18.12.1995 må det ikke iverksettes tiltak som kan endre de naturlige forholdene. Slik dagens situasjon er med den regulering og kraftutbygging som foreligger, har det pågått og vil fortsatt pågå, tilgroing i Nesheimsvatnet. En utbygging etter alternativ D vil etter NVEs mening sannsynligvis ikke få noen ytterligere tilgroing utover den utviklingen som allerede er under dagens forhold. Med en utbygging etter alternativ E, vil tilgroingen trolig øke noe. NVE mener imidlertid at konsekvensene ikke vil bli så store at noen av utbyggingsalternativene vil komme i konflikt med verneformålet. Departementet slutter seg til NVEs vurdering. Det vil derfor heller ikke være behov for å søke Fylkesmannen om dispensasjon fra verneforskriften.

5.6 Kulturminner og kulturmiljø

Beinhelleren er et automatisk fredet kulturminne. Helleren er flott og iøynefallende og ligger ved foten av Beinhellerberget på nordsiden av Øvre Beinhellervatn. Det er påvist kulturlag med spor etter bosetning i helleren. Ulike fangstanlegg i Kvanndalen og i Beinhellerområdet er andre automatisk fredede kulturminner som man kjenner til. Av nyere tids kulturminner i området er det flere registrerte bygninger og bygningsruiner som representerer stølsdriften tilbake til 1800-tallet. Eksisterende anlegg og tekniske inngrep har redusert opplevels- og bruksverdien knyttet til de kulturhistoriske verdiene i området, bl.a. massedeponiet ved Beinhelleren og reguleringen av Nedre Beinhellervatn. Det er kun ruiner igjen av stølene, men kulturmiljøet er vurdert til å ha stor opplevels- og kunnskapsverdi.

Hverken alternativ D eller E vil medføre direkte konflikt med kjente kulturminner eller kulturmiljøet i området. Konsekvensene vurderes som små for begge alternativ. Konsekvensene av en utbygging vil primært være visuell innvirkning, men mulige virkninger vil kunne avbøtes gjennom god detaljplanlegging, utforming og gjennomføring av avbøtende tiltak, jf. også standardvilkår for automatisk fredete kulturminner. Undersøkelsesplikten etter kulturminneloven må oppfylles i god tid før eventuell iverksetting av tiltaket.

5.7 Naturressurser

Influensområdet til Beinhelleren pumpe ligger i hovedsak over skoggrensen med åpen mark og innsjøer. Det innehar kun 3-4 prosent skog og om lag 1 prosent jordbruksareal. Bruksverdien for landbruket ligger primært i beiteressurser for sau. Verdien knyttet til landbruk er derfor vurdert som «liten», men «middels» når det gjelder beiteressurser. Arealbeslagene ved en utbygging vil være små, og vil kun berøre beiteområdene i høyfjellet. Med den foreslåtte minstevannføringen vil bekkene som berøres, miste den gjerdefunksjonen de har pr i dag, men restvannføringen i hovedvassdraget Ekso vil kunne være stor nok til at dagens gjerdefunksjon opprettholdes. Det forventes at vannføringen vil være tilstrekkelig for å dekke landbrukets behov for vann til husdyr og irrigasjon. Begge utbyggingsalternativer er vurdert å få ubetydelige konsekvenser for jord-skog- og utmarksressursene. Departementet finner ikke at virkningene for naturressurser har betydning for konsesjonsspørsmålet. Konsekvensen ved tap av selvgjerde for dyr anses primært som et privatrettslig anliggende som må ivaretas ved avtaler eller skjønn.

Ferskvannsressursene i influensområdet blir brukt som drikkevannskilde for enkelte hytter og for beitedyr. I Norddalen er det 5 hytter som har Norddalselva som drikkevannskilde. På Trefallstølen er ifølge grunneier, elva fra Urdadalen den eneste stabile drikkevannskilden som brukes på stølen sommerstid. Sprengnings- og gravearbeider i anleggstiden vil redusere vannkvaliteten for disse hyttene og stølen, og for de som ellers ferdes i området i friluftslivssammenheng. Redusert vannføring i driftsperioden kan gi dårligere vannkvalitet i perioder med lav vannføring og mye sau på beite. Konsekvensene for ferskvannsressurser er vurdert å være liten negativ for begge utbyggingsalternativer. Departementet finner at temaet har liten betydning for konsesjonsspørsmålet, men bemerker at konsesjonæren har lovet at både vannkvalitet og vannforsyning skal kompenseres fullt ut for de som blir negativt berørt av tiltaket. Departementet forutsetter at dette følges opp dersom utbyggingen finner sted.

5.8 Friluftsliv og reiseliv

Fjellområdene rundt Beinhelleren er primært egnet for det enkle friluftslivet til fots eller på ski og for aktiviteter som bærplukking, jakt og fiske. Området brukes ikke til spesielle eller ekstreme sportsaktiviteter utover normalt nivå. DNT har merket en sti fra Trefall til Selhamar turistforeningshytte i Stølsheimen. Ferdselen langs denne stien antas ikke å bli påvirket av en utbygging, da det er lite innsyn fra denne stien til de fysiske tiltakene. Eksingedalen Bygdaråd har også gjennomført rydding og merking av stier/krøtterveger opp til 14 støler i Eksingedalen. Det finnes turkart med 18 ulike forslag i det lokale fjellområdet. Med unntak av fotturister forbi Trefallstølen inn mot fjellet, er det lokalbefolkningen i Eksingedalen som har støler og hytter i området som er den viktigste brukergruppen her. Høstaktiviteter er viktige for disse brukerne. Det er gjort stort arbeid med kultivering og tilrettelegging for ørretfiske for tilreisende i Ekso.

Regionalt er fjellene på østsiden av Norddalen og Beinhelleren vurdert som svært viktig friluftsområde tilhørende Stølsheimen, men resten av influensområdet har liten verdi. Lokalt er området vurdert til middels verdi. For reiselivet i Eksingedalen er det relativt lite tilrettelagt i området utenom fisketurismen og arbeidet med stølsveiene og stølene. Det finnes ingen større turistanlegg eller viktige attraksjoner i området. En utbygging som omsøkt er etter begge alternativer vurdert å få «ubetydelig konsekvens» for reiseliv og turisme.

Beinhellervatnet er et område som allerede er preget av tyngre tekniske inngrep, men de planlagte bekkeinntakene vil medføre inngrep i enkelte landskapsrom som i dag er lite påvirket. Byggeaktivitet vil være negativ når det gjelder småviltjakt, men villreinjakta vil ikke bli påvirket. Redusert vannføring i Norddalen, Kvanndalen og Urdadalen vil redusere opplevelsesverdiene og fritidsfisket i og langs disse vassdragene, men fisket i Ekso blir trolig lite påvirket. En regulering av Beinhellervatnet vil kunne påvirke isforholdene og utgjøre en fare for skiløpere som krysser vannet. Det antas at bruken av området knyttet til friluftsliv vil bli lite endret ved en utbygging siden området primært brukes av de lokale, og konsekvensen for tema friluftsliv, jakt og fiske er satt til "liten negativ" for begge alternativ.

Vaksdal kommune mener imidlertid at utbyggingen vil medføre en kraftig forringelse av stølsområdet og turområdet med merkede løyper. Kommunen mener at konsekvensene for friluftsliv er undervurdert i søknaden og i KU. Fylkesmannen er av samme oppfatning og mener inngrepene burde vært vurdert bredere med tanke på samlet belastning. FNF Hordaland og flere grunneiere i området mener at utbygging av spesielt Beinhelleren pumpe, vil føre til at området vil tape seg i verdi for reiselivet og som skiområde.

Departementet bemerker at de planlagte nye inngrepene nok vil redusere noe av «urørtheten» som finnes på steder i området for friluftslivsbrukerne, men utbyggingen vil ikke hindre tilgjengeligheten og heller ikke muligheten til å utøve det enkle friluftslivet. Departementet har forståelse for at lokalbefolkningen som benytter området mest, vil kunne få opplevelsesverdien av området noe forringet, men finner ikke at temaet har avgjørende betydning for konsesjonsspørsmålet.

6 Vannforskriften

Formålet med vannforskriften er å gi rammer for fastsettelse av miljømål som skal sikre en mest mulig helhetlig beskyttelse og bærekraftig bruk av vannforekomstene. Eksingedalsvassdraget inngår i Voss-Osterfjorden vannområde i Hordaland vannregion. Forvaltningsplan med tiltaksprogram for perioden 2016-2021 er endelig godkjent. Ekso har godkjent miljømål som kan medføre krafttap. I NVE-rapport 49/2013 ble vassdraget satt til et 1.2 vassdrag (lavere prioritet) pga. stort krafttap. Krafttap i Teigdalselva var imidlertid tatt med i de opprinnelige krafttapsberegningene, og i forvaltningsplanen er det på grunn av justerte tall for krafttap, gitt prioritering opp til et 1.1 vassdrag. I Vann-Nett er Eksovassdraget delt i flere vannforekomster som vil bli berørt av den omsøkte utbyggingen:

Norddalen er definert som sterkt modifisert vannforekomst (SMVF) på grunn av oppdemming av Askjelldalsvatn uten slipp av minstevannføring og overføringen til Evanger kraftverk. Vassdraget har antatt dårlig økologisk tilstand. Foreslått minstevannføring vil trolig bidra til at tilstanden ikke forverres ved utbygging av Beinhelleren pumpe.

Kvanndalen er definert som SMVF på grunn av oppdemming av Kvanndalsvatnet uten slipp av minstevannføring og overføring til Evanger kraftverk. Ved en utbygging etter alternativ E vil trolig dagens «dårlig økologisk tilstand» opprettholdes med foreslått minstevannføring. Ved en utbygging etter alternativ D vil tilstanden nedstrøms bekkeinntaket til Heimsta Kvanndalsvatnet få noe redusert økologisk tilstand til tross for foreslått minstevannføring.

Kvanndalsvatnet er også definert som SMVF, men miljømålet her er godt økologisk potensiale. Overføring av bekken fra Urdadalen forventes ikke å endre dagens miljøtilstand i vatnet.

Eksingevassdraget er for alle dets ulike vannforekomster definert som SMVF på grunn av sterkt redusert vannføring etter tidligere overføringer. En utbygging som omsøkt, forventes ikke å endre dagens dårlige økologiske tilstand i vesentlig grad. Miljømålet er satt til GØP i 2027, og det vil innebære nye tiltak som kan medføre tap av kraftproduksjon.

Bergovatnet er en innsjø i hovedstrengen av Ekso. Det er definert som SMVF, og antas å ha moderat økologisk tilstand. Som tiltak er oppført tiltakskartlegging av tilgroingsproblematikken i innsjøen. Den omsøkte utbyggingen forventes ikke å endre dagens moderate økologiske tilstand.

Vannforskriften § 12 oppstiller vilkår som må vurderes ved nye inngrep i vassdraget. Departementet har vurdert alle praktiske gjennomførbare tiltak som vil kunne redusere skadene eller ulempene ved tiltaket. De foreslåtte konsesjonsvilkårene vil etter departementets vurdering være egnet til å avbøte en negativ utvikling i vannforekomsten, og gir også ulike hjemler til å pålegge gjennomføring av miljøundersøkelser og miljøtiltak ved behov. Ved å pålegge minstevannføring, opprettholdes i stor grad de biologiske funksjonene i vannforekomstene.

Departementet vurderer samfunnsnyttene til å være større enn tapet av miljøkvalitet ved vurderingen etter vannforskriftens kriterier. Departementet finner at hensikten med inngrepet, i form av ny fornybar produksjon, ikke med rimelighet kan oppnås med andre midler som miljømessig er vesentlig bedre. Departementet viser til at denne vurderingen omfatter både tekniske gjennomførbarhet og kostnader. Departementet viser til den foretatte gjennomgang og vurdering av de negative konsekvenser for natur, miljø og landskap i foredraget her. Departementet finner at vilkårene etter vannforskriften § 12 er oppfylt for begge de omsøkte utbyggingsalternativene.

7 Samlet belastning

Departementet har foretatt en vurdering av den samlede belastning på økosystemet i tråd med naturmangfoldloven § 10 både knyttet til de omsøkte tiltak og for andre eksisterende og mulige fremtidige tiltak. For de omsøkte tiltak vises til gjennomgangen av de enkelte fagtemaer i foredraget her. NVE har funnet det mest hensiktsmessig å vurdere samlet belastning for økosystemet der villreinen oppholder seg og økosystemet for anadrom fisk. Departementet er enig i at dette er de viktigste temaene når det gjelder vurdering av samlet belastning i denne saken.

Villrein

Fjellheimen villreinområde omfatter fjellområdet mellom Vossodalføret i sør og Sognefjorden i nord og består av Vikafjellflokken, Kringsdalsflokken og Volaflokken. Vikafjellflokken i nord er klart størst, mens de mindre flokkene holder til i sør og sørvest i fjellområdene mellom Eksingedalen og Teigdalen. Begrensede vinterbeiteressurser og klimatiske forhold setter en grense for størrelsen på stammen i området og bæreevnen for denne villreinstammen er forholdsvis lav.

Bygging av veier, eksisterende vannkraftanlegg og hyttebebyggelse med tilhørende menneskelig aktivitet, har medført oppsplitting av og begrensninger i, villreinens bruksareal. Beinhelleren-prosjektet ligger innenfor villreinområdet og området brukes både som sommer- og vinterbeite. Det omsøkte bekkeinntaket nord for Heimsta Kvanndalsvatnet ligger tett på kalvingsområdet beliggende nord for Kvanndalsvatnet og øst for Beinhellervatnet. De andre fysiske inngrepene i forbindelse med overføringene og selve pumpestasjonen vil ikke komme i direkte konflikt med verken trekkveier eller kalvingsområder, men vil utgjøre nye fysiske tiltak i beiteområder. Den planlagte 22 kV-ledningen mellom Beinhelleren og Nygard og kanaliseringen i Urdadalen ble ansett som de mest konfliktfylte tiltakene når det gjelder reinens bruk av området. Konfliktnivået i driftsfasen er betydelig redusert etter at disse planene ble endret.

Det omsøkte prosjektet om overføring av Tverrelvi og Muggåselvi består av 7 bekkeinntak som alle ligger innenfor villreinområdet. 4 av inntakene ligger tett opp mot trekkruiter. Ny anleggsvei inn i Mokedalen vil kunne åpne for økt ferdsel i et i dag skjermet beiteområde og trekkvei for villreinen.

Det omsøkte Horgaset-tiltaket ville også påvirket beiteforholdene for reinen negativt. En planlagt oppgradering av en stølsvei og forlengelse av denne ville åpnet for mer ferdsel inn i området. Departementet legger i vurderingen noe vekt på at søknaden for Horgaset-utbyggingen er trukket,

slik at den samlede belastningen i området blir noe mindre enn ved en eventuell realisering etter de opprinnelige planer.

Det er forstyrrelser og uro for reinen som vil være den mest negative belastningen ved en utbygging. NVE mener prosjektene både samlet og hver for seg vil kunne komme i konflikt med både internasjonale, nasjonale og interkommunale forvaltningsmål - både for den Norske villreinstammen generelt og for villreinstammene i Fjellheimen spesielt. NVE tror likevel mye av konfliktnivået kan reduseres med en streng regulering av tidspunkt for anleggsvirksomheten for prosjektene, eventuelt regulert i forhold til hverandre. Således kan man unngå virksomhet i de mest kritiske perioder av årssyklusen for villreinen. Avbøtende tiltak ved å begrense eventuell anleggsvirksomhet til sommer og høst og å unngå kalvingsperioden, vil derfor være nødvendig ved utbygging. Nye anleggsveier bør også vurderes å holdes stengt for å begrense ferdselen inn i disse områdene. De fysiske installasjonene i seg selv vil trolig ikke ha noen nevneverdig negativ betydning for reinens bruk av området i driftsfasen.

Anadrom fisk

Fylkesmannen hevdet i høringen at en samlet vurdering av virkninger etter naturmangfoldloven § 10 for omsøkt utbygging og tidligere reguleringer var mangelfull. Det ble derfor laget en tilleggsutredning for laks og aure i Ekso og samlet vurdering utført av Rådgivende Biologer (mai 2014) der man skulle spesifisere virkningene for anadrom fisk i Ekso med utgangspunkt i de nye hydrologiske vurderingene. Hovedfokus var å vurdere om den omsøkte utbyggingen ville medføre at de samlede negative virkningene ble uakseptable for anadrom fisk.

Laksebestanden sliter trolig med lav sjøoverlevelse av helt andre årsaker enn utbyggingene (rømt oppdrettslaks og lakselus), og det er ifølge tilleggsutredningen ventet at en utbygging av Beinhelleren pumpe kun vil kunne få en «liten negativ» virkning og konsekvens for de anadrome bestandene i Ekso. Det ble for øvrig åpnet for laksefiske i 2016, men sjørreten er nå fredet i vassdraget.

Vossovassdraget ble et nasjonalt laksevassdrag i 2007. Begge alternativene i Beinhelleren-prosjektet innebærer ytterligere overføring av vann fra Eksingedalsvassdraget til Evanger kraftverk med utløp i dette vassdraget. Tiltak i eller tiltak som vil berøre vassdraget må vurderes etter forvaltningsmålene for nasjonale laksevassdrag generelt, og for Vossolaksen spesielt. De nasjonale laksevassdragene forvaltes etter et relativt strengt regime, og vassdragsinngrep kan kun gjennomføres når det ikke medfører endring av forhold som er av nevneverdig negativ betydning for laksen. For tiden pågår også redningsaksjon for Vossolaksen som et prosjekt med arbeidet med å få tilbake Vossolaksen ved bruk av levende genbank og ved å kontrollere de viktigste trusselfaktorene for laksen.

Endringen i vannføringen ut fra Evangervatnet vil være veldig små og virkningene av noe økt vannføring i Bolstadelva antas å være ubetydelig for begge de omsøkte alternativer. Overføringen fra Eksingedalen alternativ E vil være 1,35 m³/s og vil bety en reell økning av vannvolumet inn og ut av Evangervatnet og øke middelvannføringen i Bolstadelva. Dette kan innebære endring i vanntemperatur som igjen kan påvirke veksten av yngel og smoltproduksjon. Det antas imidlertid at endringene vil bli svært små sammenlignet med de allerede etablerte endringer i Vossolaksens økosystem med den eksisterende Evanger-reguleringen. NVE mener at alle de tre opprinnelig omsøkte BKK-prosjektene ville kunne fått effekter på økosystemet til Vossolaksen, men at konsekvensene ville være små og vanskelig kvantifiserbare. NVE vurderer at særlig den nå

skrinlagte Horgaset-overføringen ville kunne hatt en nevneverdig negativ effekt for laksen i Teigdalselva. Beinhelleren pumpe alternativ E vil kunne ha noe effekt, men NVE mener at det ikke ville kunne true verneverdiene, jf. «nevneverdig negativ effekt» for laksen i Vosso. NVE mener at en overføring tilsvarende alternativ D vil gi en ubetydelig effekt på laksen. Departementet finner at sumvirkningene av de gjenstående omsøkte overføringene vil kunne ha så liten konsekvens for Vossolaksen, at dette ikke kan få betydning for konsesjonsspørsmålet.

Sumvirkninger av landskap og friluftsliv

I tillegg til det planlagte tiltaket og BKKs søknad om Tverrelvi og Muggåselvi, er det primært utbyggingen av Evanger kraftverk som har påvirket landskapsopplevelsen i form av reguleringsmagasiner, bekkeinntak, anleggsveier og kraftlinjer i området. Oksbotn kraftverk øverst i Teigdalen og Myster kraftverk nederst i Eksingedalen, er også en del av dette kraftsystemet. Nye bekkeinntak og massedeponi i Mokedalen og i området ved Kvanndalen vil bli nye synlige elementer, i tillegg til ny anleggsvei i Mokedalen og en 22 kV-ledning inn til Beinhelleren pumpe. Størst påvirkning av opplevelsen av urørthet i området vil være overføringsanleggene for Tverrelvi og Muggåselvi, da Beinhelleren-prosjektet vil ligge tettere opp til allerede eksisterende installasjoner og infrastruktur. De nye inngrepene vil imidlertid ligge spredt geografisk, og man vil sjelden kunne oppleve alle inngrepene på en gang eller i løpet av den samme turen. Nord og øst for Beinhelleren ligger Stølsheimen landskapsvernområde, som er et populært og mye brukt friluftslivsområde. Det er kun den merkede DNT-stien mellom Trefall og Selhamar-hytta som vil bli direkte berørt av et nytt massedeponi ved Kvanndalen-området. I og med det først og fremst er lokale folk som bruker fjellområdet, vil det trolig bli brukt som tidligere selv om følelsen av "urørthet" vil bli noe redusert for de som ferdes her.

I sidevassdragene til Vosso, Teigdalselva og Ekso er det bygget og planlagt mange småkraftverk som er eller kan bli med på å påvirke landskapsopplevelsen i disse dalene. Det er stort fokus på småkraftutbygging i denne regionen, men flere av de som har fått konsesjon, er imidlertid ikke påbegynt. I Eksingedalen er det 3 mini- og ett småkraftverk som er satt i drift. Det er konsesjonsplikt vurdert og gitt konsesjon til et par andre mini- og småkraftverk, men ingen av disse er bygd eller satt i drift pr i dag. Våren 2016 ble det foretatt en pakkebehandling av 4 småkraftverk i Eksingedalen, men alle søknadene fikk avslag i februar 2017. Voss blir i Fylkesdelplan for Hordaland fremhevet som et delområde med stort potensial for småkraftverk, særlig i sideelvene til Vosso. Dersom alt blir utnyttet av det som pr i dag har fått konsesjon eller kan bygges uten konsesjon, vil trolig den samlede belastningen på landskapet, inngrepsfri natur og friluftsliv oppleves vesentlig større enn det er i dag. I den sammenheng vil departementet bemerke at de omsøkte overføringene til bruk i Evanger kraftverk vil gi en kraftproduksjon av større viktighet og samfunnsøkonomisk verdi enn uregulert kraft fra småkraftutbygging.

Etter å ha vurdert utbyggingsprosjektet med tilpasninger og avbøtende tiltak, finner departementet etter en totalvurdering at den samlede påvirkningen økosystemet blir utsatt for ikke vil være til hinder for at konsesjon til Beinhelleren pumpe og omsøkte bekkeoverføringer gis, jf. naturmangfoldloven § 10.

8 Revisjon av Evangerutbyggingen

Departementets konklusjon om samlet vurdering og sumvirkninger må ses i sammenheng med muligheten for vilkårsrevisjon av reguleringskonsesjonen for Evanger kraftverk (1966). Gjennom

høringen av søknaden om ytterligere overføring fra Ekso til Evanger kraftverk, har flere høringsinstanser ønsket saken behandlet samtidig og i sammenheng med, revisjon av vilkårene for den gitte reguleringskonsesjonen. Det er rettet krav om at en vilkårsrevisjon bør se nærmere på problemet med redusert bestand av laks og sjørret, forsursproblemer på anadrom strekning, tilgroingsproblemer og minstevannføringen nedstrøms Nesevatn i tørre perioder. NVE fant ikke å kunne avvente behandlingen av de omsøkte O/U-prosjektene før en eventuell åpning av revisjon.

Tidligere kraftutbygginger har medført at vassdraget i dag er sterkt reguleringspåvirket og har problemer relatert til tilgroing, perioder med lav vannføring og behov for kalking. Dette er med andre ord førsituasjonen når konsekvensene av ytterligere fraføring av vann som følge av O/U-prosjektene skal vurderes. Som nevnt ovenfor er forvaltningsplan med tiltaksprogram for perioden 2016-2021 endelig godkjent. Ekso har godkjent miljømål som kan medføre krafttap og i forvaltningsplanen er det på grunn av justerte tall for krafttap gitt prioritering opp til et 1.1 vassdrag. Departementet antar derfor at det vil bli åpnet for revisjon av Evangerreguleringen om ikke så altfor lenge. Departementet legger til grunn at de nevnte revisjonskravene da vil bli vurdert. I medhold av oppdaterte konsesjonsvilkår eller direkte gjennom revisjonsvedtaket vil det kunne pålegges hensiktsmessige avbøtende tiltak for både tilgroing, forsuring og andre negative konsekvenser for naturmiljøet i vassdraget - tiltak som da også kan gå på bekostning av kraftproduksjon.

9 Departementets vurdering og konklusjon

Når det gjelder konsekvenser for villrein i Fjellheimen, vil Beinhelleren-prosjektene ikke få nevneverdig negativ betydning for reinens bruk av området i driftsfasen. Prosjektene vil heller ikke medføre noen nye veier og mer uro/aktivitet inne i området. Departementet har merket seg at de mest konfliktfylte inngrepene for villreinen er fjernet fra planene. Under forutsetning av at det legges tilstrekkelige restriksjoner og gode planer for anleggsperioden, kan ikke departementet se at hensyn til villrein er til hinder for konsesjon til denne utbyggingen.

Når det gjelder påvirkning av landskap og friluftsliv, er det allerede betydelig infrastruktur i influensområdet til Beinhelleren pumpe, og et nytt pumpehus og to bekkeinntak vil ikke påvirke eller endre dette landskapet i større grad. Alternativ D vil være minst konfliktfylt, men etter de reviderte planene for alternativ E, kan departementet ikke se at hensyn til landskap og friluftsliv kan være til hinder for en slik utbygging. Utbygger har vurdert å etablere celleterskler på de flate partiene øverst og nederst i Norddalselva ved en utbygging etter alternativ E. Dette vil kunne dempe landskapsvirkningene.

Bygging av Beinhelleren pumpe vil innebære ytterligere redusert vannføring i Eksovassdraget. Redusert vannføring til inntaksdammen for Myster kraftverk vil kunne få betydning for anadrom strekning da behovet for kalking kan bli økende. Dette tiltaket er allerede etablert og fungerer godt. NVE tror også at kalking vil ha kapasitet til å nøytralisere en liten økning av surt vann fra restfeltet nedstrøms dammen. Det ser derfor ikke ut for å være de store problemene når det gjelder vannkvalitet på anadrom strekning. Redusert overløp på dammen, lengre perioder med kun minstevannføring og potensielt flere dager under minstevannføring, vil likevel påvirke habitatforholdene på den anadrome strekningen og kunne gi negative konsekvenser for gyting/rekruttering, spesielt i kalde lavtilsigsperioder. BKK mener imidlertid de kan manøvrere

Beinhelleren pumpe og Beinhellervatnet slik at man ikke får lengre perioder med tilsig lavere enn minstevannføring. Ut fra den kunnskap som foreligger om forholdene på anadrom strekning, er NVE skeptiske til noen særlig ytterligere reduksjon i vannføringen på denne strekningen. Departementet er enig med NVE i at alternativ E kan gi fare for reell negativ konsekvens for anadrom strekning i Ekso, mens alternativ D ligger innenfor det som kan aksepteres. En ny overføring av vann fra Eksingedalen er imidlertid vurdert å gi ubetydelige konsekvenser for Vossolaksen i Evangervatnet og i Bolstadelva. Det er de tidligere overføringer, dvs. dagens situasjon, som er og fortsatt vil være bestemmende for laksens habitat og miljø nedstrøms Evangervatnet.

Ytterligere fraføring av vann fra Eksovassdraget vil kunne skape gunstigere betingelser for tilgroing i områder som i dag allerede har for mye vannvegetasjon. I dagens situasjon er tilgroingsproblemene omfattende og det anbefales ikke å tillate tiltak som kan gjøre situasjonen verre. Slik departementet ser det, er det derfor tilgroingsproblematikken og problemene for anadrom strekning i den sammenheng, som vil være det avgjørende for konsesjonsspørsmålet i denne saken. Eksingedalsvassdraget er i dag avhengig av flere ulike tiltak for at laks og sjørørret skal kunne reprodusere og leve i vassdraget. Det er foreslått slipp av minstevannføring i de berørte elvene. Dette vil kunne dempe konsekvenser for fisk og ferskvannsbiologi, men vil trolig ha liten effekt på begroingssituasjonen, da det samlet sett vil bli en reduksjon i vannføringen på berørt strekning. Alternativ D vil imidlertid føre til en fraføring i så liten grad at tilgroingsforholdene trolig ikke vil påvirkes i særlig grad. Tiltakshaver har foreslått avbøtende tiltak og videre overvåking av tilgroingssituasjonen med krypsiv og flotgras i Ekso. Det er en forutsetning for konsesjon, også etter alternativ D, at både overvåking og fysiske avbøtende tiltak fortsetter som i dag og at ytterligere tiltak også iverksettes dersom de anses hensiktsmessige.

I vurderingen av om konsesjon skal gis til bygging av Beinhelleren pumpe eller eventuelt kun overføringer, har departementet lagt vekt på at utbyggingen vil gi henholdsvis 41,7 og 6,9 GWh ny fornybar kraftproduksjon for de to omsøkte alternativene. Departementet bemerker at samtlige høringsparter er negative til de omsøkte planene etter begge alternativ.

På grunn av tilgroingsforholdene i vassdraget og at enhver forverring av situasjonen kan skape problemer for anadrom fisk, finner departementet ikke å kunne tilrå konsesjon til en utbygging etter alternativ E.

Med prosjektilpasninger som forutsatt og med de ulike avbøtende tiltak som kan fastsettes i medhold av konsesjonsvilkårene finner departementet at de negative konsekvensene for natur, landskap, landbruksinteresser, friluftsliv og miljø er akseptable for en utbygging etter alternativ D. Etter en helhetsvurdering er Olje- og energidepartementet kommet til at fordelene ved tiltaket er større enn ulempene for allmenne og private interesser, jf. vassdragsreguleringsloven § 5. Det tilrås at det gis tillatelse etter vassdragsreguleringsloven § 3 til overføringer av bekk i Urdadalen og innløpsbekk til Heimsta Kvanndalsvatn, begge til Evanger kraftverk, på de vilkår som følger vedlagt. Vilkårene er i samsvar med NVEs innstilling, men vilkårene er oppdatert og tilpasset ikrafttreddelsen av revidert vassdragsreguleringslov.

10 Forholdet til andre lover

10.1 Energiloven

NVE har behandlet søknad om nettilknytning og de elektriske anleggene etter energiloven samtidig med søknadene om konsesjon etter vassdragslovgivningen for de omsøkte tiltakene her, samt søknad om overføring av Tverrelvi og Muggåselvi og bygging av disse småkraftverkene. I likhet med NVE tilrår departementet å avslå søknaden om bygging av Beinhelleren pumpestasjon. Det er da ikke behov for noen anleggskonsesjon for elektriske anlegg eller kraftledning i denne saken.

10.2 Oreigningslova

Departementet bemerker at konsesjon etter vassdragsreguleringsloven for regulering/overføring frem til lovendringen som trådte i kraft 1. januar 2018, også ville innbefattet ekspropriasjonstillatelse for avståing av nødvendig grunn og rettigheter, jf. vannressursloven § 19 og vassdragsreguleringsloven § 16 nr. 1 første ledd slik disse lød før lovendringen. Det ble derfor ikke søkt særskilt om ekspropriasjonstillatelse etter oreigningslova for de delene av tiltaket som omfattes av vassdragskonsesjonen. Det er likevel søkt om samtykke til ekspropriasjon for erverv av nødvendige arealer og rettigheter for arbeidet med bekkeinntakene og etablering av overføringene etter vassdragsreguleringsloven. Det er også søkt om samtykke til forhåndstiltredelse, jf. oreigningslova § 25.

Som følge av endringen i vassdragsreguleringsloven er den automatiske ekspropriasjonsvirkningen av å gi konsesjon etter vassdragsreguleringsloven nå bortfalt, og samtykke til ekspropriasjon av nødvendige rettigheter og grunn som før lovendringen ble dekket av konsesjonen, forutsetter nå et eget vedtak etter oreigningslova.

Departementet legger til grunn at søknaden om konsesjon etter tidligere vassdragsreguleringslov innebærer søknad om samtykke til ekspropriasjon av nødvendige arealer og rettigheter for bygging av bekkeinntakene med tilhørende overføringer og eventuelt andre mindre installasjoner og anlegg. Kravene etter oreigningslova § 12 er dermed ivaretatt gjennom den saksbehandling som er foretatt etter vassdragsreguleringsloven, herunder gjennomførte kunngjøringer og høringer av søknaden overfor berørte grunneiere og rettighetshavere.

Departementet legger til grunn at det i dette tilfellet er behov for samtykke etter oreigningslova, da det ikke er opplyst å være inngått minnelige avtaler med eventuelle berørte grunneiere og rettighetshavere.

For å tillate ekspropriasjon må det foretas en interesseavveining etter oreigningslova § 2 annet ledd. Departementet viser til vurderingene av fordeler og ulemper av overføringen av bekk i Urdadalen og innløpsbekk til Heimsta Kvanndalsvatn ovenfor når det gjelder konsesjonsspørsmålet etter vassdragsreguleringsloven. Departementet har i konsesjonsspørsmålet funnet at fordelene ved tiltakene overstiger de skader og ulemper utbyggingen vil medføre. Departementet mener at de samfunnsmessige fordeler ved tiltakene er av en slik betydning at det må tillegges avgjørende vekt sammenlignet med den enkelte grunneiers og rettighetshavers interesser som blir berørt av tiltakene. Departementet har etter en samlet vurdering kommet til at inngrepet tvillaust er mer til gagn enn til skade, og at vilkåret i oreigningslova § 2 annet ledd er oppfylt.

Departementet tilrår at BKK gis samtykke til ekspropriasjon av nødvendige arealer og rettigheter for bygging og overføring av bekk i Urdadalen og innløpsbekk til Heimsta Kvanndalsvatn, jf. oreigningslova § 2 nr. 51.

BKK har også søkt samtykke til å ta i bruk arealer og rettigheter før skjønn er avholdt (forhåndstiltredelse). Når skjønn ikke er begjært, kan samtykke til forhåndstiltredelse bare gis dersom det vil føre til urimelig forsinkelse for tiltakshaver å vente til skjønnskravet er fremsatt. Departementet kan ikke se at særvilkårene i oreigningslova § 25 første ledd annet punktum er oppfylt. Søknadene om forhåndstiltredelse stilles i bero inntil skjønn er begjært.

Departementet gjør oppmerksom på at samtykke til ekspropriasjon etter oreigningslova faller bort dersom det ikke er begjært skjønn innen 1 år etter at ekspropriasjonsvedtaket ble fattet, jf. oreigningslova § 16.

11 Beinhellerbekken og Blyfjellsbekken

I forbindelse med BKKs prosjektforslag om Beinhelleren pumpe og ytterligere overføringer til Evanger kraftverk, ble det gjennom kvalitetskontroll oppdaget at to felt, Beinhellerbekken og Blyfjellsbekken, er tatt inn på driftstunnelen til Evanger kraftverk uten at det foreligger tillatelse til dette i verken gjeldende konsesjon fra 4.3.1966 eller i senere godkjente planendringer. I brev av 12.8.2011 gjorde NVE vedtak om at behandlingen av de to bekkene skulle utføres i forbindelse med BKKs søknad om Beinhelleren pumpe. BKK skulle beskrive dagens situasjon og vurdere hvilke konsekvenser for miljøet disse fraføringene har hatt.

Beinhellerbekken er en tilløpsbekk til Beinhellervatnet. Inntaket i Beinhellerbekken ble tatt i bruk i 1974. Eitro bekkeinntak er bygget i medhold av konsesjonen fra 1966 og Blyfjellsbekken som går i samløp med Eitrobekken nedstrøms inntaket, ble kanalisert inn på bekkeinntaket i 1973. Eitro og Blyfjellsbekken er tilløpsbekker til Holmavatnet og bekkeinntaket er etablert uten slipp av minstevannføring.

Inntaket i Beinhellerbekken ble etablert uten slipp av minstevannføring, men undersøkelser viser at bekken har gode gyte- og oppvekstforhold. Bekkeinntaket har trolig ikke hatt noen negativ innvirkning på gyteforholdene i bekken og den antas å bidra til fortsatt rekruttering av ørretbestanden i Beinhellervatnet. Når det gjelder bekkeinntaket i Eitro med Blyfjellsbekken, utgjør denne 2/3 av det naturlige feltet til Holmavatnet, og elven nedenfor inntaket er tidvis tilnærmet tørrlagt. Likevel ble det funnet mye ungfisk nedenfor begge inntakene. Det antas derfor at virkningen av fraføringene er små.

NVE fikk melding om de ulovlige inntakene av Beinhellerbekken og Blyfjellsbekken i 1999 - 25 år etter at de ble tatt i bruk. Det ble gjort fiskeundersøkelser i 1998-99. Selv om denne informasjonen i dag er relativt gammel, kan denne likevel beskrive en tilpasset situasjon for fiskestatusen etter inngrepene. Ørretbestanden i både Beinhellervatnet og Holmavatnet vurderes som henholdsvis «tett» og «middels til tett», og de to fraføringene har trolig ikke hatt vesentlig negativ effekt på fiskebestanden i de to innsjøene.

Det har vært problemer med tilgroing i Holmavatnet. BKK opplyser at de etter en klage på disse forholdene, bygde en ny terskel der i 2009. Etter dette har de ikke lenger mottatt noen klager på tilgroing. BKK har også selv vært der på befaring, og har ikke kunnet registrere tilgroingsproblemer.

Det er mulig at fraføringen av vann har medført endringer for både fiskebestanden – mer småfisk enn tidligere, og for tilgroingen av vannet, men det er lite sannsynlig at kanaliseringen av Blyfjellsbekken har hatt noen avgjørende betydning for den reduserte gjennomstrømningen i Holmavatnet. Blyfjellsbekken utgjør kun 20 prosent av fraføringen inn på Eitro bekkeinntak, dvs. at det aller meste av det fraførte vannet er innenfor gjeldende konsesjon. Negative miljøkonsekvenser for Holmavatnet som skyldes Eitro bekkeinntak, må eventuelt bli et tema ved revisjon av Evangerkonsesjonen.

NVE mener et krav om minstevannføring fra disse bekkeinntakene må fremmes og vurderes i forbindelse med en eventuell revisjon hvor det kan gjøres rede for formålet med minstevannføring som tiltak. Departementet er enig i dette.

Departementet tilrår at de to overføringene blir lagt til i manøvreringsreglementet for den gjeldende Evangerreguleringen fra 1966. Dermed vil de også bli en del av en samlet revisjon av Evanger kraftverk. Se merknader til manøvreringsreglementet nedenfor.

Departementet er enig med NVE i at saken anses som foreldet når det gjelder mulige sanksjoner ovenfor, eller eventuelle økonomiske krav mot BKK for de ulovlige tiltakene.

II. Departementets merknader til vilkårene

Vilkårene er i samsvar med NVEs innstilling, men vilkårene er oppdatert og tilpasset ikrafttredelsen av revidert vassdragsreguleringslov. Post 5 (Erstatning til etterlatte) i NVEs forslag til vilkår ivaretas i dag av annen lovgivning og er ikke lenger del av standardvilkårene. Post 13 (Rydding av reguleringssonen) er ikke relevant vilkår i denne saken ettersom det kun gjelder overføringer og ikke magasin, og tas ut. Post 18 (Militære foranstaltninger) er også et lite relevant vilkår i denne saken og departementet tilrår at også denne posten tas ut.

Konsesjonstid og revisjon, jf. vilkårene post 1

Overføringen av bekk i Urdadalen og innløpsbekk til Heimsta Kvanndalsvatn vil inngå som tilleggsregulering til reguleringskonsesjonen av Eksingedalsvassdraget m.fl. gitt ved kgl. res. av 4. mars 1966. Vilkårene for konsesjonen kan tas opp til alminnelig revisjon etter 30 år. Konsesjonen skal ha samtidig revisjonstidspunkt med hovedkonsesjonen for reguleringen av 1966.

Konsesjonsavgifter, jf. vilkårene post 2

Konsesjonsavgiftene som følge av økt produksjon i Evanger kraftverk settes til kr. 8,- pr. nat.hk. til staten og kr. 24,- til kommunen.

Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn mv., jf. vilkårene post 6

Detaljplanene for utbyggingen skal godkjennes av NVE. Planene sendes NVEs regionkontor i Førde i god tid før arbeidet settes i gang.

Konsesjon til utbygging etter omsøkte alternativ D gis på de forutsetninger (inntatt tabell) som angitt i NVEs innstilling.

Forurensning, jf. vilkårene post 9

Anleggsarbeidet rundt de planlagte bekkeinntakene samt ved tunnelpåhugg og massedeponi, vil kunne medføre noe forurensning i form av tilførsel av steinstøv og sprengstoffrester til vassdraget. Dette vil kunne påvirke vannkvaliteten i elvene nedstrøms anlegget og spesielt berøre hyttene som har Norddalselva som drikkevannskilde. Konkrete tiltak for å avbøte eller begrense forurensning i anleggsperioden vil inngå i detaljplan, og tiltakshaver må søke Fylkesmannen om utslippstillatelse etter forurensningsloven for denne perioden. For driftsperioden fastsettes vanlig standardvilkår.

Manøvreringsreglement, jf. vilkårene post 12

De nye overføringene tas inn i gjeldende manøvreringsreglement for regulering av Eksingedalsvassdraget m.fl. til Evanger kraftverk fastsatt ved kgl. res. av 4. mars 1966, sist endret ved kgl.res. av 23. oktober 2009. Se merknader til manøvreringsreglementet nedenfor.

Departementet slutter seg ellers til de vilkår som foreslått av NVE.

III. Departementets merknader til manøvreringsreglementet

Manøvreringsreglement for regulering av Eksingedalsvassdraget m.fl. ble fastsatt i 1966 i forbindelse med konsesjon til den opprinnelige Evangerutbyggingen. De nye overføringene tas inn i det gjeldende reglementet.

Søker har foreslått følgende minstevannføring for omsøkt alternativ D:

- Bekk i Urdadalen; 13 l/s i sommersesongen og 6 l/s i vintersesongen
- Bekk vest for Heimste Kvanndalsvatnet: 15 l/s i sommersesongen og 5 l/s i vintersesongen

Gjennom høringen av søknaden er det kommet inn enkelte kommentarer på slipp av minstevannføring. Kommunen mener fraføring av elva i Urdadalen vil medføre en kraftig forringelse av stølsområdet og turområdet rundt Trefallstølen med den minstevannføring som er foreslått fra søkers side. Grunneierne mener det positivt at det foreslås minstevannføringer, men er opptatt av at denne må være tilstrekkelig med tanke på tilgroingsproblematikk og fiskeforhold. Ingen høringsinstanser har kommet med konkrete forslag til vannslipp.

I likhet med NVE finner departementet at slipp av minstevannføring hele året vil være nødvendig for å opprettholde de biologiske funksjonene knyttet til vassdragene, men vannslippene må samtidig balansere mot god ressursutnyttelse og kraftproduksjon. NVE har ikke funnet grunnlag for å foreslå en annen minstevannføring enn det som er foreslått av tiltakshaver. Departementet slutter seg til NVEs forslag. Et eventuelt behov for minstevannføring i Ekso, hører hjemme i en vilkårsrevisjon for hovedkonsesjonen. Overføringene tas inn i reglementet ved følgende endring under

1B. Overføringer

b. Eksingedalsvassdraget:

Vassøyane med et nedbørfelt på 21,3 km² og to bekker i Askjelldalen med nedbørfelt på henholdsvis 1,0 km² og 1,4 km² overføres til Holskardvatn.

*Følgende felt overføres til driftstunnelen for Evanger kraftverk: Kvanndalen 8,1 km², **Urdadalen 1,4 km², Bekk til Heimsta Kvanndalsvatn 0,7 km², Eitro 3,6 km², Grøndalen 31,5 km², Torvedalen 9,9 km², Kvitenosdalen 11,7 km², Loneelva 8,1 km² og Sødalen 6,9 km²**".*
Skjerjevatn kan i ekstraordinære situasjoner tilbakeføres fra Modalsvassdraget til Evanger kraftverk.

Når det gjelder de to overføringene av Beinhellerbekken og Blyfjellsbekken som ble tatt inn på driftstunnelen til Evanger kraftverk uten tillatelse på 70-tallet, tilrås disse tatt inn i reglementet i 1B. Overføringer i samme avsnitt som ovenfor:

*Følgende felt overføres til driftstunnelen for Evanger kraftverk: Kvanndalen 8,1 km², **Beinhellerbekken 1,0 km², Blyfjellsbekken 0,9 km², Urdadalen 1,4 km², Bekk til Heimsta Kvanndalsvatn 0,7 km², Eitro 3,6 km², Grøndalen 31,5 km², Torvedalen 9,9 km², Kvitenosdalen 11,7 km², Loneelva 8,1 km², og Sødalen 6,9 km².***

Krav til vannslipp tilrås tatt inn i reglementet på følgende måte:

2.

*Ved manøvreringen skal det tas hensyn til at vassdragets naturlige flomvannføring nedenfor magasinene og overføringsstedene så vidt mulig ikke økes. **Fra inntaket i Urdadalen skal det slippes 13 l/s i perioden 1. mai – 30. september og 6 l/s i perioden 1. oktober - 30. april. Fra inntaket bekk til Heimsta Kvanndalsvatn skal det slippes 15 l/s i perioden 1. mai – 30. september og 5 l/s i perioden 1. oktober – 30. april.***

Endret manøvreringsreglement for reguleringen av Eksingedalsvassdraget som her tilrås, fastsettes i dag ved kgl.res. i forbindelse med konsesjon til BKK Produksjon for bygging av Tverrelvi og Muggåselvi kraftverker og overføringer fra Tverrelvi og Muggåselvi til Evanger kraftverk. Det vedlegges derfor ikke noe manøvreringsreglement i denne saken.

Olje- og energidepartementet

t i l r å r:

BKK Produksjon AS gis tillatelser i forbindelse med bygging av bekkeinntak og overføringer til Evanger kraftverk i Voss kommune i samsvar med vedlagte forslag.

Vedlegg 1

1. I medhold av vassdragsreguleringsloven § 3 gis BKK Produksjon AS tillatelse til overføringer av bekk i Urdadalen og innløpsbekk til Heimsta Kvanndalsvatn til Evanger kraftverk, jf. vedlegg 2.
2. I medhold av oreigningslova § 2 nr. 51 gis BKK Produksjon AS samtykke til å ekspropriere nødvendige rettigheter for bygging av bekkeinntak og overføringer av bekk i Urdadalen og innløpsbekk til Heimsta Kvanndalsvatn til Evanger kraftverk.
3. Planendringer kan godkjennes av departementet eller den departementet bemyndiger.

Vedlegg 2

**Vilkår
for tillatelse etter reguleringsloven
til BKK Produksjon AS
til overføring av bekk i Urdadalen og innløpsbekk til Heimsta Kvanndalsvatn, begge til
Evanger kraftverk.**

1

(Konsesjonstid og revisjon)

Konsesjonen gis på ubegrenset tid.

Vilkårene for konsesjonen kan tas opp til alminnelig revisjon etter 30 år. Konsesjonen gis samtidig revisjonstidspunkt med hovedkonsesjonen for Evanger kraftverk gitt ved kgl. res. av 04.03.1966. Hvis vilkårene blir revidert, har konsesjonæren adgang til å frasi seg konsesjon innen 3 måneder etter at han har fått underretning om de reviderte vilkår, jf. vassdragsreguleringsloven § 10 nr. 3 første ledd.

Konsesjonen kan ikke overdras.

De utførte reguleringsanlegg eller andeler i dem kan ikke avhendes, pantsettes eller gjøres til gjenstand for arrest eller utlegg uten i forbindelse med vannfall i samme vassdrag nedenfor anleggene.

Anleggene må ikke nedlegges uten statsmyndighetenes samtykke.

2

(Konsesjonsavgifter)

Det skal betales en årlig avgift til staten på kr **8** pr. nat.hk. og til de kommuner og fylkeskommuner som Kongen bestemmer på kr **24** pr. nat.hk.

Avgiften til fylkeskommunene og kommunene fordeles mellom disse innbyrdes etter bestemmelse av NVE. Skjer det endringer i reguleringer, overføringer, kommunegrenser eller annet som i vesentlig grad kan påvirke delingsresultatet, kan ny fordeling foretas. Avgiften avsettes særskilt for hver kommune til et fond, som anvendes etter bestemmelse av fylkestinget eller kommunestyret. Fondets midler skal fortrinnsvis anvendes til utbygging av næringslivet i distriktet.

Satsen for konsesjonsavgifter skal justeres hvert 5. år i tråd med gjeldende regler.

Betales ikke avgiften til forfallstid, betales en rente som fastsatt i medhold av forsinkelsesrenteloven § 3 første ledd. Avgiften er tvangsgrunnlag for utlegg.

Avgiften beregnes etter den økning av vassdragets lavvannføring som reguleringen antas å medføre utover den vannføringen som har vært påregnelig år om annet 350 dager i året. Ved beregningen legges det til grunn at magasinet utnyttes slik at vannføringen i lavvannperioden blir så jevn som mulig. Avgjørelsen om beregning av avgiften treffes av NVE.

Avgiften skal betales av de enkelte vannfalls- eller brukseiere som utnytter den regulerte vannføringen.

Plikten til å betale avgiftene inntreffer etter hvert som den regulerte vannføringen tas i bruk.

3

(Kontroll med betaling av avgift mv.)

Nærmere bestemmelse om betaling av avgifter etter post 2 (Konsesjonsavgifter) og kontroll med vannforbruket, samt avgivelse av kraft, jf. post 16 (Konsesjonskraft), kan med bindende virkning fastsettes av Olje- og energidepartementet.

4

(Byggefrister mv.)

Arbeidet med det konsesjonsgitte tiltaket må påbegynnes innen 5 år fra konsesjonen ble gitt og fullføres innen ytterligere 5 år. Fristene kan forlenges av NVE. I fristene medregnes ikke den tid som på grunn av ekstraordinære forhold (force majeure), har vært umulig å utnytte.

5

(Konsesjonærens ansvar ved anlegg/drift)

Konsesjonæren plikter å påse at han selv, hans kontraktører og andre som har med anleggsarbeidet og kraftverksdriften å gjøre, unngår ødeleggelse av naturforekomster, landskapsområder, kulturminner mv., når dette er ønskelig av vitenskapelige eller historiske grunner eller på grunn av områdenes naturskjønnhet eller egenart.

6

(Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn mv.)

Konsesjonæren plikter å legge frem detaljerte planer med nødvendige opplysninger, beregninger og kostnadsoverslag for anleggene. Godkjenning av planer og tilsyn med utførelse og senere vedlikehold og drift av anlegg og tiltak som omfattes av denne post er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

Arbeidet kan ikke settes i gang før planene er godkjent. Anleggene skal utføres solid, minst mulig skjemmende og skal til enhver tid holdes i full driftsmessig stand.

Konsesjonæren plikter å planlegge, utføre og vedlikeholde hoved- og hjelpeanlegg slik at det økologiske og landskapsarkitektoniske resultat blir best mulig.

Kommunen skal ha anledning til å uttale seg om planene for anleggsveger, massetak og plassering av overskuddsmasser.

Konsesjonæren plikter å skaffe seg varig råderett over tipper og andre områder som trengs for å gjennomføre pålegg som blir gitt i forbindelse med denne post.

Konsesjonæren plikter å foreta en forsvarlig opprydding av anleggsområdene. Oppryddingen må være ferdig senest 2 år etter at vedkommende anlegg eller del av anlegg er satt i drift.

Hjelpeanlegg kan pålegges planlagt slik at de senere blir til varig nytte for allmennheten dersom det kan skje uten uforholdsmessig utgift eller ulempe for anlegget.

Ansvar for hjelpeanlegg kan ikke overdras til andre uten NVEs samtykke.

NVE kan gi pålegg om nærmere gjennomføring av plikter i henhold til denne posten.

7

(Naturforvaltning)

I

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet

- a. å sørge for at forholdene i Eksingedalsvassdraget er slik at de stedeagne fiskestammene i størst mulig grad opprettholder naturlig reproduksjon og produksjon og at de naturlige livsbetingelsene for fisk og øvrige naturlig forekommende plante- og dyrepopulasjoner forringes minst mulig,
- b. å kompensere for skader på den naturlige rekruttering av fiskestammene ved tiltak,
- c. å sørge for at fiskens vandringsmuligheter i vassdraget opprettholdes og at overføringer utformes slik at tap av fisk reduseres,
- d. å sørge for at fiskemulighetene i størst mulig grad opprettholdes.

II

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å sørge for at forholdene for plante- og dyrelivet i området som direkte eller indirekte berøres av reguleringen forringes minst mulig og om nødvendig utføre kompenserende tiltak.

III

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å sørge for at friluftslivets bruks- og opplevelsesverdier i området som berøres direkte eller indirekte av anleggsarbeid og regulering tas vare på i størst mulig grad. Om nødvendig må det utføres kompenserende tiltak og tilretteleggingstiltak.

IV

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å bekoste naturvitenskapelige undersøkelser samt friluftslivsundersøkelser i de områdene som berøres av reguleringen. Dette kan være arkiveringsundersøkelser. Konsesjonæren kan også tilpliktes å delta i fellesfinansiering av større undersøkelser som omfatter områdene som direkte eller indirekte berøres av reguleringen.

VI

Konsesjonæren kan bli pålagt å dekke utgiftene til ekstra oppsyn, herunder jakt- og fiskeoppsyn i anleggstiden.

VII

Alle utgifter forbundet med kontroll og tilsyn med overholdelsen av ovenstående vilkår eller pålegg gitt med hjemmel i disse vilkår, dekkes av konsesjonæren.

8

(Automatisk fredede kulturminner)

Konsesjonæren plikter i god tid før anleggsstart å undersøke om tiltaket berører automatisk fredede kulturminner etter lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner § 9. Viser det seg at tiltaket kan være egnet til å skade, ødelegge, flytte, forandre, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredede kulturminner, plikter konsesjonæren å søke om dispensasjon fra den automatiske fredningen etter kulturminneloven § 8 første ledd, jf. §§ 3 og 4.

Viser det seg i anleggs- eller driftsfasen at tiltaket kan være egnet til å skade, ødelegge, flytte, forandre, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredete kulturminner som hittil ikke har vært kjent, skal melding om dette sendes kulturminneforvaltningen

(fylkeskommunen og eventuelt Sametinget) med det samme og arbeidet stanses i den utstrekning tiltaket kan berøre kulturminnet, jf. lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner § 8 andre ledd, jf. §§ 3 og 4.

9

(Forurensning mv.)

Konsesjonæren plikter etter Fylkesmannens nærmere bestemmelse:

- a. å utføre eller bekoste tiltak som i forbindelse med reguleringen er påkrevet av hensyn til forurensningsforholdene i vassdraget.
- b. å bekoste helt eller delvis oppfølgingsundersøkelser i berørte vassdragsavsnitt.

10

(Veier, ferdsel mv.)

Konsesjonæren plikter å erstatte utgifter til vedlikehold og istandsettelse av offentlige veier, broer og kaier, hvis disse utgifter blir særlig øket ved anleggsarbeidet. I tvisttilfelle avgjøres spørsmålet om hvorvidt vilkårene for refusjonsplikten er til stede, samt erstatningens størrelse ved skjønn på konsesjonærens bekostning. Veier, broer og kaier som konsesjonæren bygger, skal kunne benyttes av allmennheten, med mindre NVE treffer annen bestemmelse.

Konsesjonæren plikter i nødvendig utstrekning å legge om turiststier og klopper som er i jevnlig bruk og som vil bli neddemmet eller på annen måte ødelagt/utlignjengelige.

11

(Terskler, biotopjusterende tiltak og erosjonssikring)

I de deler av vassdragene hvor inngrepene medfører vesentlige endringer i vannføring eller vannstand, kan NVE pålegge konsesjonæren å bygge terskler, foreta biotopjusterende tiltak, elvekorreksjoner, opprenskinger mv. for å redusere skadevirkninger.

Dersom inngrepene forårsaker erosjonsskader, fare for ras eller oversvømmelse, eller øker sannsynligheten for at slike skader vil inntreffe, kan NVE pålegge konsesjonæren å bekoste sikringsarbeider eller delta med en del av utgiftene forbundet med dette.

Arbeidene skal påbegynnes straks detaljene er fastlagt og må gjennomføres så snart som mulig.

Pålegg etter dette vilkåret vil bygge på en plan som ivaretar både private og allmenne interesser i vassdraget. Utarbeidelse av pålegg, samt tilsyn med utførelse og senere vedlikehold, er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med tilsynet dekkes av konsesjonæren.

12

(Manøvreringsreglement)

Det er fastsatt et manøvreringsreglement som setter grenser for vannstand og vannslipping, med bestemmelser om kontroll og hvordan tapping av magasin skal skje.

13

(Hydrologiske observasjoner)

Konsesjonæren skal etter vedtak av NVE utføre de hydrologiske observasjoner som er nødvendige for å ivareta det offentlige interesser og gjøre materialet tilgjengelig for allmenheten.

14

(Registrering av minstevannføring, vannstand i reguleringsmagasin, krav om skilting og merking)

Det skal etableres en måleanordning for registrering og dokumentasjon av minstevannføring. Løsningen skal godkjennes av NVE. Data skal fremlegges NVE på forespørsel og oppbevares på en sikker måte i hele anleggets levetid.

Ved alle reguleringsmagasin og steder med pålegg om minstevannføring skal det settes opp skilt med opplysninger om manøvreringsbestemmelser og hvordan dette kan kontrolleres. NVE skal godkjenne skiltens utforming og plassering.

De partier av isen på vann og inntaksmagasiner som mister bæreevnen på grunn av utbyggingen må markeres på kart på opplysningsskilt og merkes eller sikres.

For alle vassdragsanlegg skal det etableres og opprettholdes hensiktsmessige sikringstiltak av hensyn til allmennhetens normale bruk og ferdsel på og ved anleggene.

15

(Etterundersøkelser)

Konsesjonæren kan pålegges å utføre og bekoste etterundersøkelser av regulerings virkninger for berørte interesser. Undersøkelsesrapportene med tilhørende materiale skal stilles til rådighet for det offentlige. NVE kan treffe nærmere bestemmelser om hvilke undersøkelser som skal foretas og hvem som skal utføre dem.

16

(Konsesjonskraft)

Det skal avstås til kommuner og fylkeskommuner som kraftanlegget ligger i, inntil 10 % av den for hvert vannfall innvunne øking av vannkraften, beregnet etter reglene i vassdragsreguleringsloven § 14 annet ledd, jf § 3 fjerde ledd. Avståelse og fordeling avgjøres av NVE med grunnlag i kommunenes behov til den alminnelige elektrisitetsforsyning. Avgitt kraft kan kommunen nytte etter eget skjønn.

Det kan bestemmes at det i tillegg skal avstås inntil 5 % av kraften til staten, beregnet som i første ledd. Staten rår fritt over tildelt kraft.

Plikten til å avstå kraft påhviler de enkelte vannfalls- eller brukseiere. Plikten til å avstå kraft inntreffer etter hvert som den regulerte vannføringen tas i bruk.

NVE bestemmer hvordan kraften skal avstås og beregner effekt og energi.

Kraften tas ut i kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger eller fra konsesjonærens ledninger med brukstid ned til 5000 timer årlig. Konsesjonæren kan ikke sette seg imot at kraften tas ut fra andres ledninger og plikter i så fall å stille kraften til rådighet. Kostnadene ved omforming og overføring av kraften ved uttak andre steder enn i kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger, betales av den som tar ut kraften.

De enkelte vannfalls- eller brukseiere har rett til å forlange et varsel av 1 år for hver gang kraft uttas. Samtidig som uttak varsles, kan forlanges oppgitt den brukstid som ønskes benyttet og brukstidens fordeling over året. Tvist om fordelingen avgjøres av Olje- og energidepartementet. Oppsigelse av konsesjonskraft kan skje med 2 års varsel. Avbrytelse eller

innskrenkning av leveringen som ikke skyldes force majeure, må ikke skje uten departementets samtykke.

Prisen på kraften fastsettes basert på gjennomsnittlig selvkost for et representativt antall vannkraftverk i hele landet. Skatter beregnet av kraftproduksjonens overskudd ut over normalavkastningen inngår ikke i selvkostberegningen. Departementet skal hvert år fastsette prisen på kraften levert kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger.

Vedtak om avståelse og fordeling av kraft kan tas opp til ny prøvelse etter 20 år fra vedtakets dato.

17

(Luftovermetning)

Konsesjonæren plikter i samråd med NVE å utforme anlegget slik at mulighetene for luftovermetning i magasiner, åpne vannveger og i avløp til elv, vann eller sjø blir minst mulig. Skulle det likevel vise seg ved anleggets senere drift at luftovermetning forekommer i skadelig omfang, kan konsesjonæren etter nærmere bestemmelse av NVE bli pålagt å bekoste tiltak for å forhindre eller redusere problemene, herunder forsøk med hel eller delvis avstengning av anlegget for å lokalisere årsaken.

18

(Kontroll og sanksjoner)

Konsesjonæren må tåle den kontroll med overholdelsen av de oppstilte vilkår eller pålegg gitt i medhold av vilkårene som NVE finner nødvendig. Utgifter med kontrollen kan kreves dekket av konsesjonæren.

NVE kan kreve at konsesjonæren skal rette forhold som er i strid med loven eller vedtak fattet i medhold av loven.

NVE kan treffe vedtak om tvangsmulkt for å sikre at en plikt som følger av loven eller vedtak i medhold av loven, blir oppfylt. Tvangsmulkten kan fastsettes som en løpende mulkt eller som et engangsbeløp. Tvangsmulkten tilfaller statskassen.

Departementet kan fatte vedta om at konsesjonen trekkes tilbake ved gjentatte eller fortsatte overtredelser av postene 2 (Konsesjonsavgifter), 4 (Byggefrister), 12 (Manøvreringsreglement), 16 (Konsesjonskraft) og 18 (Kontroll og sanksjoner).

Ved gjentatte eller fortsatte overtredelser av spesielle konsesjonsbetingelser for de enkelte deltagere i reguleringen, mister vedkommende vannfalls- eller brukseieres retten til å bruke driftsvannet som er innvunnet ved reguleringen.

NVE kan ilegge overtredelsesgebyr til den som forsettlig eller uaktsomt overtrer eller medvirker til overtredelse av bestemmelser gitt i eller i medhold av vassdragsreguleringsloven.

Med bøter eller fengsel inntil tre måneder straffes den som forsettlig eller uaktsomt overskrider konsesjonen eller overtrer konsesjonsvilkår eller pålegg fastsatt med hjemmel i vassdragsreguleringsloven.

19

(Tinglysing)

Konsesjonen med tilknyttede vilkår skal tinglyses etter tinglysingsloven.

Olje- og energidepartementet kan ved enkeltvedtak bestemme at et utdrag av konsesjonen skal tinglyses som en heftelse på eiendommer hvor konsesjonen kan medføre en forpliktelse.